

Lingvostilistička i pragmatička analiza, elementi u romanu i prijevodu. Na primjeru romana „Panna Nikt“ Tomeka Tryzne

Devčić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:356285>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA POLJSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
LINGVISTIČKI SMJER

Lucija Devčić

Lingvostilistička i pragmatička analiza,
elementi u romanu i prijevodu.
Na primjeru romana „Panna Nikt“ Tomeka Tryzne

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Neda Pintarić, red. prof.

Zagreb, srpanj 2019.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. O autoru: Tomek Tryzna	4
3. Prijevod teksta	5
4. Teorije prevođenja.....	29
5. Lingvostilistička i pragmatička analiza	31
5.1. Definiranje termina <i>lingvostilistika</i>	31
5.2. Pragmatička analiza prijevoda.....	31
5.2.1. Pragmemi vrednovanja.....	32
5.2.2. Zoonimni pragmemi	33
5.2.3. Dječji jezik, igre rime i igre glasom kao pueritivni pragmemi.....	33
5.2.4. Pragmafrazemi.....	35
5.2.5 Uljudni pozdravi (Formy grzecznościowe).....	38
5.2.6. Onomastika (Onimija).....	38
5.2.7. Prevođenje nadimaka, imena i prezimena	39
5.2.8. Prevođenje toponima.....	42
5.2.9. Sintaktička analiza.....	43
6. Zaključak.....	48
7. Literatura	49
8. Sažetak	51
8.1. Sažetak na hrvatskom jeziku	51
8.2. Sažetak na poljskom jeziku	51

1. Uvod

Cilj ovog diplomskog rada je provođenje lingvostilističke i pragmatičke analize te opis problema s kojima smo se susreli za vrijeme prevođenja odabranoga ulomka iz romana „Panna Nikt“ Tomka Tryzne. Rad je podijeljen na dva dijela: 1. prijevod ulomka romana i 2. lingvostilistička i pragmatička analiza prijevoda.

Sama analiza započinje teorijama. Na početku iznosimo teorije prevođenja i objašnjavamo za koju od njih smo se opredijelili. Nakon toga definiramo termin *lingvostilistika* i započinjemo analizu. Pragmatička analiza provedena je na nekoliko razina: teorijskim uvodom kojim objašnjavamo našu analizu i problematiku prijevoda u pronađenim primjerima. Započinjemo s pragememima vrednovanja kojima se pokazuje pozitivan ili negativan stav, nastavljamo sa zoonimnim pragememima, dječjim jezikom, igrama riječima i igrama glasom. Zatim analiziramo pronađene pragmafrazeme i iznosimo onomastičke probleme koji nastaju za vrijeme prevođenja imena, prezimena, deminutiva i toponima. Rad završavamo sintaktičkom analizom govornih činova.

Na samom početku treba objasniti zbog čega smo se opredijelili za prevođenje upravo ovog ulomka iz cijeloga romana „Panna Nikt“. Već pri odabiru ovoga romana zapitali smo se kako prevesti naslov djela „*Panna Nikt*“ (*Tajemnicza podróż o dojrzewaniu*), razmatrali smo treba li napraviti inverziju naslova i podnaslova kako bismo čitatelju olakšali razumijevanje djela, no na kraju smo se odlučili naslov ostaviti u izvornom obliku „*Gospođica Nitko*“ (*Tajnovito putovanje u odrastanje*). Za prijevod smo izabrali sam kraj romana koji ujedno objašnjava i naslov.

2. O autoru: Tomek Tryzna

Tomek Tryzna, rođen 15. ožujka 1948. godine u Ostroszowicama, poljski je pisac, režiser i scenarist. Njegov najpoznatiji roman „Panna Nikt“ , napisan 1988. godine, prvi puta izdan je 1994. godine, a masovno je izdan 1995. godine. Preveden je u mnogim zemljama Europe, Sjedinjenim Američkim Državama i u Brazilu. Film na temelju knjige snimio je 1996. godine Andrzej Wajda.

Prema riječima Czesława Miłosza „Panna Nikt“ je prvi pravi postmodernistički poljski roman.

Romani Tomka Tryzne: Cud pospiesznej apoteozy (1970-1971), Ryba latająca (nedovršeni roman) (1976), Panna Nikt (1988), Idź, kochaj (2003), Taniec w skorupkach (2007), Błady Niko (2010).

Filmski scenariji: Chłopiec (1980, rež. Leszek Staroń), Książę (1981, rež. Krzysztof Czajka), Murmurando (1981, rež. Andrzej Barszczyński), Dziura (1983, zespół „Rondo” Wojciecha Hasa), Sześć milionów sekund (1983, rež. Leszek Staroń), Panny (1984, rež. Wojciech Sawa; I na filmском festivalu u Houstonu u SAD-u), Opowieść Harleya (1987, rež. Wiesław Helak), Xiążę ciemności (1987), Złodziej, (1988, rež. Wiesław Helak), Sadzawka Syloe (1989), Śmondak znikąd (1990), Ajlawiu Szwarceneger (1992), Kaskaderskie opowieści (1992), Trrr (1993), Czy można się przysiąc (1999).

3. Prijevod teksta

Tomek Tryzna	
Panna Nikt (Tajemnicza podróż o dojrzewaniu)	Gospođica Nitko (Tajnovito putovanje u odrastanje)
<p>Sobótka Zachodnia. Co z tą Ewą? Może zasłała? Idę do ubikacji, pukam.</p> <p>Cisza. Otwieram drzwi, pusto. Idę do następnej. Naciskam klamkę, zamknięte.</p> <p>- Ewa!</p> <p>- Czego? - odpowiada jakiś gruby głos.</p> <p>Biegnę przez cały pociąg.</p> <p>Może poszła zobaczyć, co się dzieje z resztą klasy?</p> <p>Słyszę ich głosy z piętra. Wchodzę po schodkach.</p> <p>Są tam wszyscy, Ewa razem z nimi. Głośno o czymś dyskutują.</p> <p>- Mogą nam nie sprzedać - mówi Florek.</p> <p>- Myślisz że co, że mało razy kupowałam w sklepie wino? – mówi Ewa. - Pójdę z Grubym, to nam sprzedadzą.</p> <p>- Ale to dwadzieścia butelek, nie dacie sobie rady.</p> <p>- Głupi - mówi Ewa. - Jak już nam sprzedadzą, to na was gwizdniemy.</p> <p>Słusznie.</p> <p>- Ale ja nie mam forsy - mówi Marlina.</p> <p>- Ani ja...</p>	<p>Sobótka Zapadni kolodvor. Gdje je Ewa¹?</p> <p>Možda se onesvijestila. Odlazim do toaleta, kucam. Tišina. Otvaram vrata, prazan je. Odlazim do sljedećeg. Pritišćem kvaku, zaključano.</p> <p>- Ewa!</p> <p>- Da? – odgovara nekiopor glas.</p> <p>Trčim kroz cijeli vlak.</p> <p>Možda je otišla vidjeti što se zbiva s ostatkom razreda.</p> <p>Čujem im glasove na katu. Penjem se po stepenicama.</p> <p>Tamo su svi i Ewa je s njima. O nećemu glasno raspravljaju.</p> <p>-Možda nam neće htjeti prodati – kaže Florek.</p> <p>- Što ti misliš da nisam nikada kupovala vino u trgovini? – govori Ewa – Otići ću s Debelim, prodat će nam.</p> <p>- Ali to je dvadeset boca, nećete moći.</p> <p>- Glupani – kaže Ewa. – A kad nam prodaju, fućkat će nam se za vas.</p> <p>- Baš lijepo.</p> <p>- Ali ja nemam love. – kaže Marlina.</p> <p>- Ni ja...</p>

¹ Sva vlastita imena i toponimi su ostavljeni na poljskom.

<p>- Przecież powiedziałam, że stawiam - mówi Ewa. - To co, okej?</p> <p>- Okej!</p> <p>Podchodzę do nich. Magda szturcha Ewę. Ewa odwraca się do mnie. Bierze mnie za rękę i ciągnie z powrotem, na korytarz w dół.</p> <p>- Co się dzieje? - pytam. Ewa kładzie dłonie na moich ramionach, i patrząc mi w oczy, mówi szybko:</p> <p>- Posłuchaj. Postanowiliśmy wszyscy, że nie pójdziemy na to przyjęcie u Kaśki.</p> <p>- Dlaczego?</p> <p>- Bo nie. Ty też tam nie pójdziesz.</p> <p>- Ewka, co ty chcesz zrobić?</p> <p>- To moja sprawa - mówi zimno. - A teraz uważaj... niespodzianka. Jeżeli nie pójdziesz z nami, to ja natychmiast wracam taksówką do Wałbrzycha i mówię mojej mamie, że to ty ukradłaś jej pierścionek. Magda i Klaudia widziały go u ciebie na palcu.</p> <p>- To nieprawda!</p> <p>Ewa wbiega na schodki. Woła:</p> <p>- Klaudia! Magda!</p> <p>Wraca do mnie. Po chwili są przy nas Magda i Klaudia.</p> <p>- Widziałyście u niej ten pierścionek?</p> <p>- Widziałam - mówi Magda.</p> <p>- Ja też widziałam - mówi Klaudia.</p> <p>- Zeznacie to na milicji? - pyta Ewa.</p>	<p>- Pa rekla sam da ja častim – kaže Ewa.</p> <p>– Onda, ok?</p> <p>- Ok!</p> <p>Dolazim do njih. Magda gurka .Ewa se okreće prema meni.</p> <p>Uzima me za ruku i odvlači natrag u donji hodnik vagona.</p> <p>-Što se događa? – pitam. Ewa stavlja ruke na moja ramena i brzo govori gledajući me u oči:</p> <p>- Slušaj. Svi smo odlučili da nećemo ići na zabavu kod Kasie.</p> <p>- Zašto?</p> <p>- Zato jer ne. Nećeš ni ti ići.</p> <p>- Ewka, što to misliš napraviti?</p> <p>- To se tebe ne tiče. – hladno odgovara. – I? A sada pazi... iznenađenje. Ako ne odeš s nama, istog trena ću se taksijem vratiti u Wałbrzych i reći mami da si joj ti ukrala prsten. Magda i Klaudia su ga vidjele na tvojem prstu.</p> <p>- To nije istina!</p> <p>Ewa dotrči do stepenice na gornjem katu vagona. Zove:</p> <p>-Klaudia! Magda!</p> <p>Vraća se k meni. Nakon nekog vremena s nama su Magda i Klaudia.</p> <p>-Vidjele ste kod nje onaj prsten?</p> <p>-Vidjela sam – govori Magda.</p> <p>-I ja sam vidjela – govori Klaudia.</p> <p>- Potvrdit ćete to na miliciji? – pita Ewa.</p>
--	--

<p>- Zznamy - mówi Klaudia. Magda kiwa głową, że też.</p> <p>- Nie mogliście widzieć! - krzyczę. - Kiedy widziałyście? Gdzie?!</p> <p>- Co cię spotkałyśmy w poniedziałek na placu Grunwaldzkim - mówi Magda. - Co już nie pamiętasz?</p> <p>- Kłamiesz!</p> <p>Ewa robi gest ręką, one wracają na górę.</p> <p>- Jeszcze dzisiaj milicja zrobi rewizję w twoim mieszkaniu - mówi Ewa.</p> <p>- Nie rób tego - mówię w rozpaczy. - Moja mamusia tego nie przeżyje. Przecież wiesz, że ona ma chore serce!</p> <p>- Dobrze, ale pod jednym warunkiem - mówi Ewa. - Masz trzymać się nas i nie wolno ci się odezwać do Kaśki ani jednym słowem. A teraz wybieraj.</p> <p>- Nie, ty tego nie zrobisz!</p> <p>- Widocznie jeszcze mnie nie znasz, moje maleństwo. Przysięgam ci. Jedno twoje słowo w stronę Kaśki, a ja natychmiast wsiadam w taksówkę razem z Magdą i Klaudią i jedziemy do Wałbrzycha na milicję.</p> <p>- Przecież wiesz, że nie ukradłam - mówię. Ewa uśmiecha się.</p> <p>No wiesz, trudno mi sobie ciebie wyobrazić kradnącą cokolwiek..</p> <p>Ale ja cię znam, a milicja nie.</p> <p>- Błagam cię - mówię - nie rób tego. Nie</p>	<p>- Hoćemo – govori Klaudia. Magda klima glavom da će i ona.</p> <p>- Niste mogle vidjeti! – uzviknula sam – Kada ste vidjele? Gdje?!</p> <p>- Kada smo te srele u ponedjeljak na Grunwaldzkom trgu – govori Magda. – Što, više se ne sjećaš?</p> <p>- Lažeš!</p> <p>Ewa pokazuje rukom i one se vraćaju gore.</p> <p>Još danas će milicija napraviti pretres tvoga stana. – kaže Ewa.</p> <p>-Nemoj to raditi – govorim u očaju. – Moja mama to ne bi preživjela. Znaš i sama da je bolesna na srce!</p> <p>-Dobro, ali pod jednim uvjetom. – govori Ewa. – Moraš se držati uz nas i ne smiješ progovoriti niti jednu riječ s Kaškom. A sada izaberi.</p> <p>- Ne, ti to nećeš napraviti!</p> <p>- Očigledno me još ne poznaješ, malena moja. Kunem ti se. Jedna tvoja riječ upućena Kaśki i ja smjesta sjedam i u taksu pa zajedno s Magdom i Klaudiom idem u Wałbrzych na miliciju.</p> <p>- Ali znaš da nisam ukrala – govorim. Ewa se smješka.</p> <p>- Znaš, teško mi te zamisliti da bilo što kradeš ...</p> <p>Ali ja te poznajem, milicija ne.</p> <p>- Preklinjem te – govorim– nemoj to</p>
---	---

<p>niszcz Kasi, ona się załamie. Przysięgam ci, od jutra przestanę się z nią przyjaźnić, już nigdy się z nią nie spotkam... Ale dzisiaj pozwól mi być z nią. Proszę cię.</p> <p>Zaczynają mi lecieć łzy. Klękam przed Ewą, obejmuję jej nogi.</p> <p>- Ewuniu, błagam, nie bądź taka zła.</p> <p>Ewa podnosi mnie.</p> <p>- Nic z tego - mówi - już za późno. Więc zastanów się szybko. Na czym ci bardziej zależy? Na tej idiotce, czy na zdrowiu twojej mamy. I przestań się mazać. Masz być uśmiechnięta.</p> <p>Wyciera łzy z mojej twarzy.</p> <p>Pociąg zwalnia. Z góry zbiegają chłopcy i dziewczęta z naszej klasy. Zbliża się budynek z wielkim napisem:</p> <p>"SOBÓTKA MIASTO"</p> <p>A tam, na peronie, stoi Kasia.</p> <p>- A to się zdziwi primadonna - śmieje się Ziębiński, otwierając drzwi. Wysypujemy się gromadą z pociągu. Ja i Ewa wysiadamy na końcu.</p> <p>Idzie do nas Kasia. Jest ubrana w króciutkie spodenki i żółtą koszulkę z napisem "Glimp". Na głowie ma słomiany kapelusik. Wygląda jak mała dziewczynka.</p> <p>Uśmiecha się do nas ślicznie.</p> <p>- Okropnie was przepraszam, że tak was</p>	<p>napraviti. Nemoj uništavati Kasiu, slomit će se. Kunem ti se, od sutra ću se prestati s njom družiti, više se nikada neću s njom sresti... Ali dopusti mi da danas budem s njom. Molim te.</p> <p>Počinju mi teći suze. Klečim pred Ewom, grlim joj noge.</p> <p>-Ewunia, preklinjem te, nemoj biti tako zločesta.</p> <p>Ewa me podiže.</p> <p>-Ništa od toga – govori – već je prekasno. Dakle, dobro promisli. Što ti je važnije? Ta idiotkinja ili zdravlje tvoje mame. I prestani se duriti. Moraš biti nasmiješena.</p> <p>Briše mi suze sa lica.</p> <p>Vlak usporava. Odozgo silaze mladići i djevojke iz našeg razreda. Približava se zgrada s velikim natpisom:</p> <p>„SOBÓTKA GLAVNI KOLODVOR“</p> <p>A tamo, na peronu, stoji Kasia.</p> <p>-Al' će se primadonna iznenaditi – smije se Ziębiński dok otvara vrata. Grupno iskačemo iz vlaka. Ja i Ewa izlazimo na kraju.</p> <p>Kasia dolazi k nama. Na sebi ima kratke hlačice i žutu majicu s natpisom „Glimp“.</p> <p>Na glavi ima slamnati šešir. Izgleda poput malene djevojčice.</p> <p>Lijepo nam se smiješi.</p> <p>- Strašno se ispričavam što sam vas tako</p>
---	---

<p>fatygowałam - mówi głośno - ale pomyślałam, że musimy jakoś wspólnie uczcić koniec szkoły podstawowej. Więc zapraszam was na wielkie przyjęcie ogródkowe. Będzie muzyka, będą smakołyki i inne atrakcje.</p> <p>- Lody będą? - pyta Ziębiński.</p> <p>- A tort będzie? - pyta Kawczak.</p> <p>- Będzie, wszystko będzie - śmieje się Kasia. Ziębiński robi zmartwioną minę i mówi:</p> <p>- Szkoda, bo jestem na diecie.</p> <p>Wysuwa się Klaudia.</p> <p>- Bardzo nam przykro - mówi - ale wcale nie przyjechalśmy do ciebie. Po prostu skorzystaliśmy z darmowych biletów.</p> <p>- Co się wygłupiacie - mówi Kasia z uśmiechem.</p> <p>- Zaraz się okaże, kto tu się wygłupił - mówi Ziębiński z drwiącym uśmieszkiem. - Chodźta chłopaki. Dziewczyny, kaman!</p> <p>I wszyscy odchodzą od Kasi. Tylko ja zostałam. Kasia spogląda na mnie, a Ewa woła:</p> <p>- Majka!</p> <p>Przełykam ślinę i odchodzę od Kasi.</p> <p>- Minka! - woła za mną. - Minka!</p> <p>Nie odwracam się, odchodzę. Skończyło się. Muszę tak, nie mogę inaczej. Mamusia nie przeżyłaby rewizji w naszym domu.</p>	<p>izmučila – glasno govori – ali pomislila sam da bismo trebali nekako zajedno proslaviti kraj osnovne škole. Zato vas pozivam na veliku dvorišnu zabavu. Ima muzike, bit će poslastica i drugih atrakcija.</p> <p>- A sladoleda? – pita Ziębiński.</p> <p>- A torte? – pita Kawczak.</p> <p>- Ima, svega ima – smije se Kasia.</p> <p>Ziębiński radi zabrinut izraz lica i govori:</p> <p>- Šteta, jer sam na dijeti.</p> <p>Klaudia se izvlači.</p> <p>- Jako nam je žao – govori – ali uopće nismo došli k tebi. Samo smo iskoristili besplatne karte.</p> <p>- Što se glupirate? – govori Kasia s osmjehom.</p> <p>- Ubrzo će se pokazati tko se glupira – govori Ziębiński podrugljivo se smješajući. – Ajmo, dečki. Djevojke, kaman!</p> <p>I svi odlaze od Kasia. Samo ja ostajem.</p> <p>Kasia gleda u mene, a Ewa zove:</p> <p>-Manjka!</p> <p>Gutam slinu i odlazim od Kasia.</p> <p>-Minka! – više za mnom. – Minka!</p> <p>Ne okrećem se, odlazim. Gotovo je.</p> <p>Moram ovako, ne mogu drugačije. Mama ne bi preživjela pretres naše kuće.</p>
--	--

<p>Czeka na mnie Ewa. Obejmuje mnie, idziemy razem, przytulone. Już daleko za nami Kasia i budynek stacji. Wlecjemy się całą bandą w stronę rynku.</p> <p>- Wiem, co przeżywasz - mówi Ewa - jednak najwyższy czas, żebyś stała się wreszcie dorosła. A gdy się jest dorosłym, to trzeba trzymać albo z jednym, albo z drugimi. Zapamiętaj sobie raz na zawsze, że wrogowie naszych przyjaciół są naszymi wrogami. A to przecież ja jestem twoją przyjaciółką. Kiedyś zrozumiesz, że miałam rację. Nie ma innej drogi do bogactwa i sławy oprócz tej drogi, którą idę ja. Jeśli chcesz dojść na sam szczyt, musisz być taka sama, jak ja. Może ja to wszystko wymyśliłam specjalnie dla ciebie? Żebyś sobie trochę potrenowała. Jeszcze nieraz będziesz musiała wybierać. Jeśli chcesz wyrwać z błota siebie i swoją rodzinę, musisz nauczyć się wybierać. I to mądrze wybierać. Kaśka to egoistka i wariatka. Prędzej czy później trafi do szpitala dla czubków. Kiedyś mi podziękujesz, że cię od niej uratowałam. Ona by cię tylko wyssała i rzuciła. A ja ciebie potrzebuję i jestem także tobie potrzebna. Ty potrafisz być bardzo silna, wiem coś o tym. Potrzebuję twojej siły. Ale jak się będziesz zadawać ze słabymi, twoja siła ulotni się. Więc proszę cię, przyjmij moją pomoc teraz, żebym ja</p>	<p>Ewa me czeka. Grli me, hodamo skupa, zagrljene. Kasia i zgrada kolodvora već su daleko iza nas. Cijela grupa se vuče prema trgu.</p> <p>- Znam što proživljavaš – govori Ewa – ali je krajnje vrijeme da napokon odrasteš. A kada si odrastao moraš se družiti ili s jednima ili s drugima. Zapamti jednom i zauvijek da su neprijatelji naših prijatelja i naši neprijatelji. A ja sam tvoja prijateljica. Jednoga dana ćeš shvatiti da sam bila u pravu. Nema drugog puta do bogatstva i slave, osim ovoga kojim idem ja. Ako se želiš popeti do samoga vrha, moraš biti kao ja. Možda sam ovo sve izmislila samo za tebe. Kako bi malo vježbala. Još ćeš mnogo puta morati birati. Ako želiš izvući sebe i svoju obitelj iz blata, moraš naučiti birati. I to mudro birati. Kaśka je egoistična i luda. Prije ili kasnije završit će u ludari. Jednoga dana biti ćeš mi zahvalna što sam te od nje spasila. Ona bi te samo isisala i odbacila. A ja te trebam, isto kao što sam ja tebi potrebna. Ti možeš biti snažna, i sama sam to doživjela. Trebam tvoju snagu. Ali ako se budeš družila sa slabima, tvoja snaga će nestati. Zbog toga te molim, prihvati moju pomoć sada, kako bih ja mogla jednoga dana primiti tvoju.</p>
---	---

<p>mogła kiedyś przyjąć twoją.</p> <p>- Masz rację - mówię - masz rację, masz rację! Ale już do mnie nic nie gadaj.</p> <p>Ewa uśmiecha się.</p> <p>- Okej - mówi i podbiega do Klaudii.</p> <p>Siedzimy na ławeczkach w rynku, wokół wielkiej, betonowej rzeźby terenu. Ewa z Ziębińskim i chłopakami poszła po wino do sklepu. Dziewczyny zaczynają śpiewać. To jakaś znana melodia, ale słowa własne.</p> <p>- <i>"Strata fata parampa feita, lura kota lamento date. Trucia fucia dakore borita, elo heto nuciamo perke. Silo heto saramo merone, into pinto pulpecia siusia, sentrufale cloretto mamlole, niesiorono lunapa kuka!"</i>...</p> <p>Spoglądam na zegarek. Dziesięć po dziesiątej. Nie rusza się wskazówka sekundnika... On stanął. Dziewczyny wyrzaskują drugą zwrotkę. Już wszystkie śpiewają, oprócz mnie.</p> <p>Tak wygląda moja dorosłość. Wybrałam. Mądrze wybrałam. Nie mogłam inaczej. I już tak przez całe życie będę wybierać.</p> <p>Będę sobie patrzyła, jak źli niszczą dobrych i nawet palcem nie kiwnę. A kiedyś będę miała własne dzieci... Gdy jest się dobrym dla swoich dzieci, to niekiedy trzeba być złym dla obcych dzieci. Dla wszystkich dzieci nie starczy.</p> <p>Jak tak można? Być dobrym i złym</p>	<p>- U pravu si – govorim – u pravu si, u pravu si! Ali ništa mi više ne govori.</p> <p>Ewa se smiješka.</p> <p>-Ok – govori i trči do Klaudie.</p> <p>Sjedimo na klupama na trgu, oko velikoga betoniranog terena. Ewa je sa Ziębińskim i dečkima otišla u dućan po vino. Djevojke počinju pjevati. To je neka poznata melodija, ali s njihovim riječima.</p> <p>-., <i>Strata fata parampa feita, lura kota lamento date. Trucia fucia dakore borita, elo keto nuciamo perke. Silo heto saramo merone, into pinto pulpecia siusia, sentrufale cloretto mamlole, niesiorno lunapa kuka!"</i>...</p> <p>Gledam na sat. Deset i deset. Ne miče se kazaljka koja pokazuje sekunde... Stao je. Djevojke izvikuju drugi stih. Sada već pjevaju svi, osim mene.</p> <p>Tako izgleda moja zrelost. Odabrala sam. Mudro sam izabrala. Nisam mogla drugačije. I tako ću cijeli život birati.</p> <p>Gledat ću kako zli uništavaju dobre i neću čak niti prstom maknuti.</p> <p>A jednom kada ću imati vlastitu djecu... Kada si dobar prema svojoj djeci, onda ponekad treba biti zao prema tuđoj djeci. Nema dovoljno dobrote za svu djecu. Kako je to moguće? Biti dobar i zao</p>
--	--

<p>jednocześnie.</p> <p>Nie, to musi być osobno.</p> <p>Albo być złym.</p> <p>Albo dobrym.</p> <p>Zrywam się z ławki, uciekam.</p> <p>Biegnę na stację. Kasi już tu nie ma.</p> <p>Rozglądam się. Gdzie może być dom jej babci? To na pewno tam.</p> <p>Biegnę.</p> <p>Tak, to ten dom. Staję bez tchu przy furtce.</p> <p>W ogródku przy stołach krząta się babcia Kasi. Ale Kasi tu nie ma. Babcia zbiera szybko ze stołu talerze. Spogląda do góry.</p> <p>Patrzę. Och... jakie straszne, ciemne smoki zbierają się na niebie, rozcapierzając tam swoje macki.</p> <p>One tu za nami z Wałbrzycha przyleciały.</p> <p>Babcia z talerzami wbiega do domu.</p> <p>- Kasia! - krzyczę. - Kasia!</p> <p>Nagle... coś mnie tknęło, oglądam się. Tam, daleko, na szosie przy zboczu, widzę żółtą plamkę. O, znika w lesie, na dróżce prowadzącej na szczyt Ślęży. To Kasia w swojej żółtej koszulce.</p> <p>Muszę ją dogonić, choć to tak daleko.</p> <p>Biegnę na przełaj przez pola.</p> <p>Przewracam się, bo mi noga wpadła w kretowisko.</p> <p>Podnoszę się zaraz.</p>	<p>istovremeno?</p> <p>Ne, to mora biti odvojeno.</p> <p>Ili biti zao.</p> <p>Ili dobar.</p> <p>Dižem se sa klupe, bježim.</p> <p>Trčim na kolodvor. Kasie tu više nema.</p> <p>Ogledavam se. Gdje bi mogla biti kuća njezine bake? Sigurno je tamo.</p> <p>Trčim.</p> <p>Da, to je ta kuća. Ostajem bez daha kod dvorišnih vrata. Kasina baka se vrzma po dvorištu među stolovima. Ali Kasie tamo nema. Baka brzo kupi tanjure sa stola.</p> <p>Pogledava prema gore.</p> <p>Gledam. Oh... kakvi strašni, tamni zmajevi se skupljaju na nebu, šireći svoja ticala.</p> <p>Doletjeli su za nama iz Wałbrzycha.</p> <p>Baka se s tanjurima žuri u kuću.</p> <p>-Kasia! – vičem. – Kasia!</p> <p>Odjednom... me nešto zaokupilo, ogledavam se. Tamo, daleko, na putu u podnožju, vidim žutu točkicu. Oh, nestaje u šumi, na pješačkoj stazi koja vodi do vrha Ślęže. To je Kasia u svojoj žutoj majici.</p> <p>Moram ju dostići, iako je tako daleko.</p> <p>Trčim prečicom kroz polja.</p> <p>Padam jer mi je noga upala u krtičnjak.</p> <p>Odmah se podižem.</p>
---	---

<p>Jeśli Ewka spełni swoją groźbę, jeśli mojej mamusi coś się stanie... wiem, co zrobię. Wezmę śrubokręt i wydlubię Ewce oczy. Przysięgam.</p> <p>Czemu od razu tak jej nie powiedziałam?</p> <p>- Wydlubię ci oczy, przysięgam!</p> <p>Już jestem przy szosie. Ale do dróżki w górze jeszcze ponad kilometr. Już nie mam siły biec. Jedzie taksówka. Nie mam pieniędzy, trudno. Macham ręką. Taksówka zatrzymuje się.</p> <p>Wsiadam.</p> <p>-Tam - mówię.</p> <p>Zawracamy, jedziemy pod górę.</p> <p>O, tu ją widziałam.</p> <p>- Pan się zatrzyma - mówię.</p> <p>Zatrzymujemy się. Kierowca odwraca się do mnie.</p> <p>- Dwie stówki - mówi. Wsadzam rękę do kieszeni.</p> <p>- Ojej, nie mogę ich wyjąć. Chwileczkę...</p> <p>Wysiadam, udaję, że grzebię w kieszeni... i nagle rzucam się w las, uciekam.</p> <p>Słyszę za sobą trzaśnięcie drzwiczek, tupot. On mnie goni.</p> <p>Złapał. Szarpiąc mnie, ciągnie z powrotem.</p> <p>- Czekaj, ty suczko!</p> <p>Wykręca mi rękę do tyłu, prowadzi do samochodu. Zaczynam krzyczeć.</p>	<p>Ako Ewka ispuni svoju prijetnju, ako se mojoj mami što dogodi... znam što ću učiniti. Uzet ću odvijač i iskopati Ewi oči. Kunem se.</p> <p>Zašto joj to odmah nisam tako rekla?</p> <p>-Iskopat ću ti oči, kunem se!</p> <p>Već sam u podnožju. Ali do pješačke staze na planini ima još više od jednog kilometra. Više nemam snage trčati.</p> <p>Dolazi taksi. Nemam novaca, ali što mogu. Mašem rukom. Taksi se zaustavlja.</p> <p>Sjedam.</p> <p>-Tamo – govorim.</p> <p>Vraćamo se, idemo uzbrdo.</p> <p>Evo, tu sam ju vidjela.</p> <p>-Možete stati – govorim.</p> <p>Zaustavljamo se. Vozač se okreće prema meni.</p> <p>-Dvije stotke – govori. Stavljam ruke u džepove.</p> <p>-A, joj, ne mogu ih izvaditi. Samo sekundu...</p> <p>Izlazim, pravim se da tražim po džepovima... i naglo se bacam u šumu, bježim.</p> <p>Čujem iza sebe lupanje vrata, trčanje. On me lovi.</p> <p>Uhvatio me. Hvata me i vuče natrag.</p> <p>-Čekaj, ti kujo!</p> <p>Izvija mi ruku, vodi me do auta. Počinjem vrištati.</p>
---	--

<p>- Pokrzyczysz ty na milicji! - mówi wściekły. Kopię go i sama się przewracam. Podnosi mnie, znów wykręca rękę. W tym momencie widzę schodzących z góry turystów.</p> <p>- Ratunku! - wrzeszczę. - Gwałci mnie! Turyści biegną do nas. Będę tak krzyżeć, że nic im nie będzie mógł wyjaśnić. Chyba się kapnął, bo puszcza mnie i ucieka do samochodu. Oni za nim.</p> <p>Ja uciekam między drzewa. Biegnę do góry. Nikt mnie nie goni.</p> <p>Leżę w krzakach i łapię oddech. Muszę go bardzo dużo nałapać.</p> <p>Coraz bardziej ciemno, coraz bardziej stromo. Słyszę tupot przed sobą. Grupka dziewcząt i chłopców z plecakami zbiega kamienistą ścieżką.</p> <p>- Nie widzieliście dziewczynki w żółtej bluzce?</p> <p>- Wariatko - mówią - uciekaj z nami. Idzie straszna burza. W tej górze jest pełno uranu. Tu zaraz będzie piekło!</p> <p>Znów jestem sama.</p> <p>Pnę się do góry w gęstniejącej ciemności. Urwał mi się pasek w buciku, idę na bosaka. Tak tu ciemno, że prawie nic nie widać.</p> <p>Trzeszczy nade mną niebo.</p> <p>Ktoś idzie za mną.</p> <p>Odwracam się, nasłuchuję. Nie, nikogo tam nie ma.</p>	<p>-Vikat ćeš ti na miliciji! – govori bijesno. Udaram ga nogom i sama padam. Podiže me i opet mi izvija ruku.</p> <p>U tom trenutku vidim turiste koji silaze s planine.</p> <p>-Upomoć! – vičem – Siluje me!</p> <p>Turisti trče prema nama. Tako ću vrištati da im ništa neće moći objasniti. Valjda je to skužio jer me pušta i bježi prema autu. Oni za njim.</p> <p>Ja bježim među drveće. Trčim uzbrdo. Nitko me ne lovi.</p> <p>Ležim u grmlju i hvatam dah. Moram ga jako puno nahvatati.</p> <p>Sve je mračnije, sve je strmije. Slušam topot koraka preda mnom. Grupica djevojaka i mladića s ruksacima silazi kamenom stazom.</p> <p>-Jeste li vidjeli djevojku u žutoj majici?</p> <p>-Luđakinjo – govore – bježi s nama. Dolazi strašna oluja. Planina je puna urana. Uskoro će ovdje biti pakao.</p> <p>Opet sam sama.</p> <p>Penjem se na planinu u gustoj tami. Otkinuo mi se remen na cipeli, hodam bosa. Ovdje je tako mračno da se skoro ništa ne vidi. Iznad mene nebo se trese.</p> <p>Netko ide za mnom.</p> <p>Okrećem se, osluškujem. Ne, nikoga nema tamo.</p>
---	--

<p>Łoskot.</p> <p>To z nieba.</p> <p>Tu ktoś jest...</p> <p>To głązy, to drzewa.</p> <p>- Kasiu! - wołam. Och, jaka okropna cisza.</p> <p>Chyba zabłądziłam, nigdzie nie ma ścieżki.</p> <p>Skąd ta mgła się wzięła?</p> <p>- Kasiu! - krzyczę rozpaczliwie. - Kasiu!</p> <p>Tam stoi. Widzę jej jasne włosy i coś żółtego.. to na pewno jej bluzka.</p> <p>Stoi nieruchomo... Patrzy na mnie?</p> <p>Podchodzę powoli.</p> <p>Nie, nie widzi mnie, bo jest odwrócona tyłem. Jak dziwnie się przebrała. To żółte, to wcale nie bluzka... to rajtuzy. Czerwone buty i czerwony kubraczek wyszywany złotem. Odwraca się do mnie. To przecież nie Kasia. To chłopak. Ja go chyba znam.</p> <p>Te długie, złote włosy poskręcane w loki, ten kapelusz z piórami, ta szpada... jakiś przebieraniec.</p> <p>- Przepraszam bardzo - mówię - nie widział pan takiej dziewczynki w żółtej bluzce? Pisała na niej "Glimp". Aha... i miała słomkowy kapelusz.</p> <p>Nie usłyszał?</p> <p>Jakoś tak patrzy na mnie... uśmiecha się.</p> <p>- Więc doszłaś do wniosku, że zło i dobro nie mogą leżeć w tym samym pudełku?</p> <p>- Szukam Kasi - mówię głośniejszym głosem. - Żółta bluzka i słomkowy kapelusik!</p>	<p>Tresak.</p> <p>To je s neba.</p> <p>Ovdje je netko...</p> <p>To su stijene, to je drveće.</p> <p>-Kasia! – zovem. Uh, kakva grozna tišina.</p> <p>Valjda sam pogriješila, nigdje nema pješačke staze.</p> <p>Otkuda je došla ta magla?</p> <p>-Kasia! – očajnički vičem. – Kasia!</p> <p>Tamo stoji. Vidim njezinu svijetlu kosu i nešto žuto... to je sigurno njezina majica.</p> <p>Nepomično stoji... Gleda u mene?</p> <p>Polagano joj prilazim.</p> <p>Ne, ne vidi me jer je okrenuta leđima.</p> <p>Kako se čudno preobukla. To žuto, to uopće nije majica... to su tajice. Crvene cipele i crvena jakna izvezena zlatom.</p> <p>Okreće se prema meni. To uopće nije Kasia. To je dječak. Čini mi se da ga znam.</p> <p>Ta duga, zlatna nakovršana kosa, taj šešir s perima, taj mač... nekakav transvestit.</p> <p>-Ispričavam se – govorim – jeste li vidjeli djevojčicu u žutoj majici? Na njoj je pisalo „Glimp“. Aha... imala je i slamnati šešir.</p> <p>Nije čuo?</p> <p>Tako me nekako gleda... smiješka se.</p> <p>-Dakle, došla si do zaključka da zlo i dobro ne mogu ležati u istoj kutiji?</p> <p>-Tražim Kasiu – glasnije govorim – Žuta majica i slamnati šešir!</p>
--	--

<p>- A ja szukam Marysi. To ja, ja jestem Marysia. - A ja myślałem, że masz na imię Minka, lub Majka. - To też ja. Kasia i Ewa tak mnie nazywają. - Poznajesz mnie? - Nie - mówię. - Tak - mówię. - Nie wiem... - Ty jesteś Pimpuś? - pytam nagle. On śmieje się. - Pimpuś?... Nawet nie wiedziałem, że mam takie ładne imię. Przyniosłem ci list. - Od kogo? - pytam. - Może od ciebie? - Jak to... ode mnie do mnie? - Mniejsza o to - mówi - i tak go zjadłem. Nic tak nie zaspokaja głodu jak listowy papier. Ale nie martw się, pamiętam wszystko, co tam było napisane. - Co było? - Gdybym chciał powtórzyć wszystko, musiałbym gadać od teraz do wczoraj. Mogę ci tylko powiedzieć, co pisało na ostatniej, niedokończonej stronie... - Co pisało? - pytam. - Powiedziałem "pisało"? - Tak powiedziałeś. - Jakaś pomyłka w druku. Powiedziałem, że była tam narysowana mapka, coś jakby labirynt... Pimpuś rozgląda się.</p>	<p>-A ja tražim Marysiu. -Pa ja sam Marysia. -A ja sam mislio da se zoveš Minka ili Manjka. -I to sam ja. Kasia i Ewa me tako zovu. -Prepoznaješ me? -Ne – govorim – Da – Ne znam... -Ti si Pimpuś? – odjednom ga pitam. On se smije. -Pimpuś?... Nisam niti znao da imam tako lijepo ime. Donosim ti pismo. -Od koga? – pitam. -Možda od tebe? -Kako to... od mene meni? -Nije važno – govori – i tako sam ga pojeo. Ništa ne utažuje glad tako dobro kao list papira. Ali ne boj se, zapamtio sam sve što je tamo pisalo. -Što je pisalo? – pitam. -Kada bih htio ponoviti sve, trebao bih govoriti do sada do jučer. Mogu ti samo reći, što je pisalo na posljednjoj, nedovršenoj stranici... -Što je pisalo? – pitam. -Zar sam rekao „pisalo“? -Tako si rekao. -Neka greška u tisku. Rekao sam da je tamo bila nacrtana karta, nešto poput labirinta... Pimpuś se ogledava.</p>
--	---

<p>- Tak - mówi - zgadza się, to chyba tutaj. Widzisz te kamienie? To resztki murów. Oglądam się... z ziemi wystają kamienie i świecą się łagodnym blaskiem. Jak pięknie się tu zrobiło. Wszędzie ciemno, tylko koło nas jasno.</p> <p>- Tak - mówi Pimpus - bo akurat jesteśmy pośrodku. Widzisz tę ścieżkę? Patrzę za jego palcem.</p> <p>- Widzę.</p> <p>- To ścieżka Majki. Jeżeli nią pójdiesz, w sople lodu z gorąca zamarniesz. Spójrz teraz tam...</p> <p>- Aha - mówię - widzę.</p> <p>- To jest ścieżka Minki. Tam będzie ci tak zimno, że jak ćma się spalisz. A tutaj zaczyna się ścieżka Marysi. Wije się spiralą wokół góry. To bardzo długa ścieżka, ale jeśli miałbym ci coś radzić, to powiedziałbym: idź nią, Marysiu. Tą ścieżką dojdiesz na pewno.</p> <p>- Dokąd? - pytam.</p> <p>- Wiadomo - Pimpus uśmiecha się. - Wszystkie górskie ścieżki prowadzą na szczyt góry. Jest jeszcze jedna... Odwraca się i pokazuje mi czwartą ścieżkę końcem lśniącej szpady.</p> <p>- Co to za ścieżka? - pytam.</p> <p>- Nikt tego nie wie. Może to najdłuższa ze wszystkich ścieżek, a może najkrótsza. Może najcudowniejsza, a może</p>	<p>-Da – govori – jasno, to je valjda ovdje. Vidiš ono kamenje? To su ostatci zidina. Ogledavam se... iz zemlje viri kamenje i sjaji blagim s bljeskom. Kakva je ljepota tu nastala. Svuda mrak, samo oko nas svijetlo.</p> <p>-Da – govori Pimpus – zato što smo u sredini. Vidiš onu stazu?</p> <p>Gledam kamo je pokazao prstom.</p> <p>-Vidim.</p> <p>-To je staza Manjke. Ako odeš tom stazom, od vrućine ćeš se zalediti kao siga. Pogledaj sada tamo...</p> <p>-Aha - govorim – vidim.</p> <p>-To je Minkina staza. Tamo će ti biti tako hladno da ćeš se spaliti kao noćni leptir. A ovdje počinje Marysina staza. Spiralno se izvija oko planine. To je jako duga staza, ali ako bih ti morao dati savjet, rekao bih: idi tom stazom, Marysia. Tom ćeš stazom sigurno stići.</p> <p>-Kamo? – pitam.</p> <p>-Zna se – Pimpus se smješka. – Sve gorske staze vode do vrha planine. Još je jedna... Okreće se i pokazuje mi vrhom sjajnog mača četvrtu stazu.</p> <p>-Kakva je to staza? – pitam.</p> <p>-Nitko to ne zna. Možda je najduža od svih staza, a možda najkraća. Možda je najljepša, a možda najstrašnja.</p>
--	---

<p>najstraszniejsza.</p> <p>Może jest tylko cieniem ścieżki w negatywie góry? Nic więcej ci nie powiem, bo sam nie wiem...</p> <p>Patrzę na czwartą ścieżkę. Niczym się od tamtych nie różni, a przecież wszystko we mnie do niej się wrywa. Robię krok w jej stronę, robię krok drugi. Przystaję.</p> <p>- Jeśli pójdziesz tą ścieżką - mówi Pimpus, stając za mną - pożyczę ci mojej szpady.</p> <p>Już wyciągam rękę po szpadę, gdy słyszę jak przez watę odgłosy grzmotów.</p> <p>Burza... Kasia... Gdzie jest Kasia?</p> <p>Zwracam twarz do Pimpusia.</p> <p>-Muszę znaleźć Kasię!</p> <p>Śliczna buzia Pimpusia krzywi się z niesmakiem.</p> <p>- Tą ścieżką nie poszła na pewno.</p> <p>Proszę, powiedz mi, gdzie jest Kasia!</p> <p>- Żeby pomagać innym - mówi Pimpus - trzeba najpierw pomóc sobie.</p> <p>Cóż to za komiczny widok, gdy ślepy prowadzi ślepego. Pomyśl o sobie, Marysiu.</p> <p>- Błagam, powiedz, jak odnaleźć Kasię.</p> <p>- Kasia poszła swoją własną ścieżką. Więc i ty idź swoją. A ta ścieżka? Nie chcesz pójść ścieżką niespodzianek?</p> <p>- Bardzo chcę - mówię - ale muszę znaleźć Kasię. Zaraz będzie burza i muszę być przy</p>	<p>Możda je to samo sjena staze u negativu planine? Ništa ti više neću reći, jer ni sam ne znam...</p> <p>Gledam četvrtu stazu. Ničime se od onih drugih ne razlikuje, a ipak, sve u meni k njoj me tjera. Radim jedan korak prema njoj, radim drugi korak. Zastajem.</p> <p>-Ako kreneš tom stazom – govori Pimpus, koji je stajao iza mene – posudit ću ti svoj mač.</p> <p>Već pružam ruku za mačem, kada kao kroz vatu začujem odjek grmljavine.</p> <p>Oluja... Kasia... Gdje je Kasia?</p> <p>Okrećem se prema Pimpusu.</p> <p>-Moram pronaći Kasiu!</p> <p>Lijepo lice Pimpusa iskrivljuje se od gađenja.</p> <p>-Tom stazom sigurno nije otišla.</p> <p>-Molim te, reci mi gdje je Kasia!</p> <p>-Kako bismo mogli pomagati drugima – govori Pimpus – treba prvo pomoći sebi. Jako komično izgleda kada slijepac vodi slijepca. Razmisli malo o sebi, Marysia.</p> <p>-Molim te, reci mi kako da pronađem Kasiu.</p> <p>-Kasia je otišla svojom vlastitom stazom. Zato i ti idi svojom. A ta staza? Ne želiš poći stazom iznenađenja?</p> <p>-Jako bih htjela – govorim – ali moram pronaći Kasiu. Uskoro će početi oluja i</p>
---	---

<p>niej...</p> <p>Pimpuś smutnieje, chowa do pochwy lśniącą szpadę.</p> <p>- Więc dobrze - mówi - nie będę ci się więcej narzucał z moją szpadą. A jeśli chodzi o burzę, to już od dawna jest burza. W tej samej chwili otaczają mnie błyski i grzmoty. Jestem już cała mokra i trzęsę się z zimna.</p> <p>- Pimpusiu! - krzyczę. - Powiedz mi, gdzie Kasia!</p> <p>Z deszczu, z ciemności, wyłania się ręka.</p> <p>- Tam - rozlega się głos. - Żegnaj Marysiu.</p> <p>W błyskach i grzmotach piorunów biegnę w stronę, którą mi pokazał.</p> <p>Wybacz mi Pimpusiu kochany, wiem, że nigdy cię już nie zobaczę. Ale muszę uratować Kasię.</p> <p>W strugach deszczu wspinam się po mokrych skałach. Unoszę głowę do góry. Tam, na samym szczycie Ślęży, na wierzchołku widokowej wieży, stoi malutka Kasia z rękoma uniesionymi do rozpalonego oceanu nieba.</p> <p>Słyszę jej zawodzące błaganie, choć przecież jestem za daleko, żebym słyszała.</p> <p>- Tatusiu! Zabierz mnie tatusiu!!!</p> <p>Błysk i grzmot potworny. Zatrzęsła się góra. Zamyka Kasię w świetlistym kokonie pajęczyna utkana z błyskawic.</p>	<p>moram biti uz nju ...</p> <p>Pimpuś postaje sve tužniji, sprema sjajni mač u korice.</p> <p>-No dobro – govori – neću ti se više nametati sa svojim mačem. A kad govorimo o oluji, ovdje je oluja već odavna.</p> <p>U istom me trenu okružuju munje i grmljavina. Sva sam već mokra i tresem se od hladnoće.</p> <p>-Pimpuś! – vičem. – Reci mi gdje je Kasia! Iz kiše, iz tame, pojavljuje se ruka.</p> <p>-Tamo – odjekuje glas. – Zbogom, Marysia.</p> <p>Uz bljeskove i grmljavinu gromova trčim tamo, kamo mi je pokazao.</p> <p>Dragi Pimpuś, oprosti mi, znam da te više nikada neću vidjeti. Ali moram spasiti Kasiu.</p> <p>Uz mlazove kiše penjem se po mokrim stijenama. Podižem glavu prema gore.</p> <p>Tamo, na samom vrhuncu Ślęže, na vrhu vidikovca, stoji malena Kasia s rukama podignutim prema zapaljenom oceanu neba.</p> <p>Slušam njezinu tugaljivu molbu iako sam predaleko da bih čula.</p> <p>-Tatice! Dođi po mene, tatice!!!</p> <p>Munje i gromovi su monstruozi. Zatrese se planina. Zatvara Kasiu paukova mreža satkana od munja u svjetlosnu čahuru.</p>
---	--

<p>Nic już więcej nie pamiętam... Jak stamtąd zesłałam? Jak to się stało, że jestem tutaj?</p> <p>To stacja kolejowa, to ciągle Sobótka. Ktoś przy mnie składa czerwony parasol. Siedzę na ławce w domku przy szynach. Ktoś na mnie patrzy, coś o mnie mówią. Dzwonki dzwonią. Megafon coś chrypi. Siedzę mokra, przylepiona do sukienki, do ławki.</p> <p>Jakieś piski. Jacyś zmoczeni chłopcy tu wpadają, jakieś dziewczyny. To oni. Uciekam chyłkiem na peron. Może mnie nie zauważą. Przycupnę na ławce pod murem.</p> <p>Skrzypnęły drzwi.</p> <p>Idzie do mnie czarnooka czarnowłosa. Siada w deszczu obok mnie.</p> <p>- Co, nie znalazłaś Kaśki?</p> <p>- Ona już w niebie ze swoim tatusiem.</p> <p>- Co ty gadasz? Co się stało?</p> <p>- Zabiliśmy ją. Ty ją zabiłaś i ja ją zabiłam. Zabiliśmy ją wszyscy, cały świat ją zabił!</p> <p>Łapie mnie za ramiona, potrząsa.</p> <p>- Majka, co tobie!</p> <p>Zniknęła.</p> <p>Pociąg jedzie, a ja w pociągu. Tyłem do Wałbrzycha, a twarzą do Ślęzy. Patrę, jak oddala się ode mnie. Już malutka jak kretowisko, przy którym leżał tamten</p>	<p>Ničega se više ne sjećam... Kako sam se od tamo spustila? Što se dogodilo da sam ovdje?</p> <p>Ovo je željeznički kolodvor, ovo je još uvijek Sobótka. Netko pokraj mene zatvara crveni kišobran. Sjedim na klupi u kućici uz prugu. Netko me gleda, nešto govore o meni. Zvona zvone. Megafon nešto škripuće. Sjedim mokra, prilijepljena za suknju, za klupu.</p> <p>Nekakvi krici. Neki mokri mladići ovamo upadaju, nekakve djevojke. To su oni. Potajice bježim na peron. Možda me neće primijetiti. Čučnem na klupu kod zida.</p> <p>Zaškripala su vrata.</p> <p>Ide prema meni crnooka crnokosa. Sjeda po kiši kraj mene.</p> <p>-I što, nisi našla Kašku?</p> <p>-Ona je već na nebu sa svojim tatom.</p> <p>-Što ti buncaš? Što se dogodilo?</p> <p>-Ubili smo ju. Ti si ju ubila i ja sam ju ubila. Svi smo ju ubili, cijeli svijet ju je ubio!</p> <p>Hvata me za ramena, trese me.</p> <p>-Manjka, što ti je!</p> <p>Nestala je.</p> <p>Vlak ide, i ja u vlaku. Leđima sam okrenuta prema Wałbrzychu a licem prema Ślęzy. Gledam kako se udaljava od mene. Već je malena poput krtičnjaka uz koji je</p>
---	---

<p>martwy krecik. Już przykryła ją pierzyna deszczu.</p> <p>- Czemu płaczesz, dziecinko? - pyta pani.</p> <p>Przechodzą Magda z Klaudią.</p> <p>- Nie widziałas Ewki?</p> <p>Przed domem spotykam tatusia.</p> <p>- Połóż się szybko - mówi mamusia.</p> <p>- Ale się trzęsie - mówi Tadzio.</p> <p>A Zosia:</p> <p>- Wyżymałam jej sukienkę. Pięć litrów wyleciało.</p> <p>Odpycham od siebie kołdrę.</p> <p>A to głaz, nie mogę go odwalić. Trudno, nogi trzeba zostawić. Jak ja bez nóg pójdę?</p> <p>A co tam, żabką popłynę.</p> <p>Płynę.</p> <p>A co tu tyle krzyży? Krzyże aż po horyzont. To jakaś kolejka. Wszędzie same krzyże, na nich ludzie. Jęczą, płaczą, jak glisty się wiją.</p> <p>- A ty gdzie, cholero! - krzyczą na mnie.</p> <p>-Won stąd na koniec kolejki!</p> <p>- No mówię pani, krew na szynkę trysła i na balerony.</p> <p>- Nie pchać się, nie pchać się, mówię!</p> <p>- Panie, dużo zostało?</p> <p>- Ona tu nie stała!</p> <p>Ach, to chyba do nieba kolejka. Nie bójcie się, kochani, nie wcisnę się, nie wcisnę, ja innej szukam kolejki. Powoli płynę na</p>	<p>leżała ona mrtwa krtica. Već ju je pokrio pokrivač od kiše.</p> <p>-Djevojčice, zašto plačeš? – pita gospođa.</p> <p>Prolaze Magda i Klaudija.</p> <p>-Jesi vidjela Ewku?</p> <p>Pred kućom susrećem tatu.</p> <p>-Brzo lezi – govori mama.</p> <p>-Baš se jako trese - govori Tadzio.</p> <p>A Zosia:</p> <p>-Cijedila sam joj haljinu. Iscurilo je pet litara.</p> <p>Guram poplun sa sebe.</p> <p>A to je stijena, ne mogu ju sa sebe maknuti. Što se može, treba ostaviti noge.</p> <p>Kako ću ići bez nogu? Nije važno, plivat ću prsno.</p> <p>Plivam.</p> <p>Zašto je ovdje toliko križeva? Križevi sve do horizonta. To je nekakav vlak. Svuda sami križevi, a na njima ljudi. Stenju, plaču i izvijaju se kao gliste.</p> <p>-A kud ćeš, dovraga, ti? - viču na mene.</p> <p>-Briši na kraj vlaka!</p> <p>-Ali kažem Vam, krv je šiknula na šunku i na pršute.</p> <p>-Ne gurajte se, ne gurajte se, govorim!</p> <p>-Ima li još puno, gospodine?</p> <p>-Ona ovdje nije stajala!</p> <p>Oh, ovo je vjerojatno red do neba. Ne bojte se, dragi moji, neću se ugurati, neću se ugurati, ja tražim drugi vlak. Polako</p>
--	---

<p>koniec. Coraz więcej tu na krzyżach dzieci. Płaczą, że serce się kraje. O, jakiś dziadek idzie. Z laską, w świecącej się pelerynie. Srebrną brodą zamiata po ziemi. Podpływam do niego, ręce składam.</p> <p>- Pomóż im, Panie Boże, oni są przecież niewinni.</p> <p>Patrzę, dziadek palec do mnie wyciąga, struga na nim marchewkę i woła cienko:</p> <p>- Sraku pierdaku!</p> <p>Chichocząc, ucieka w podskokach.</p> <p>- Sraku pierdaku!... Sraku pierdaku!...</p> <p>Gubiąc po drodze bobki, chowa się za krzyże. Jakiś bulgot słyszę. Odwracam się.</p> <p>Tu, na postumencie z białego marmuru, śliczny, różowy berbeć w kociołku chochlą miesza. Uśmiecha się do mnie zębami z porcelany.</p> <p>- Spróbuj - ćwierka jak słowik - to bardzo DOBRAZŁA zupa.</p> <p>Nabiera zupę chochelką, do ust mi podsuwa. Ja ją chlup, a ona lodowym ogniem, ognistym lodem w brzuchu mi wybucha.</p> <p>Budzę się, żeby natychmiast w nowym śnie się znaleźć. Siedzę na tapczanie w niebieskiej piżamie. Pokoik malutki jak dla kanarka klatka. Ściągam szybko piżamę, ubieram sukienkę.</p>	<p>plivam na kraj. Ovdje je na križevima sve više djece. Plaču da se kida srce.</p> <p>Oh, dolazi neki djeda. Sa štapom, u sjajnom ogrtaču. Srebrna brada vuče mu se po zemlji. Doplivala sam do njega, sklapam ruke.</p> <p>-Gospodine Bože, pomozi im, pa oni su nevini.</p> <p>Gledam kako djeda prstom pokazuje na mene i uz gestu podcjenjivanja tankim glasom se sprda:</p> <p>- Seronjo, prdonjo!</p> <p>Hihoće i bježi skakućuci.</p> <p>-Seronjo, prdonjo!.. Seronjo, prdonjo!...</p> <p>Putem serucka kuglice skrivajući se za križeve. Čujem nekakav žubor. Okrećem se.</p> <p>Tu, na postolju od bijeloga mramora, lijepo, ružičasto dijetešce miješa šefljom nešto u kotlu. Smiješi mi se s porculanskim zubićima.</p> <p>-Probaj – cvrkuće poput slavuja - ovo je jako DOBRALOŠA juha.</p> <p>Grabi juhu šefljom, prinosi mi do usta. Ja ju srknem, a ona mi u trbuhu eksplodira ledenom vatrom i vatenim ledom.</p> <p>Budim se samo kako bih se smjesta našla u novom snu. Sjedim na kauču u plavoj piđzami. Sobica je malena poput kaveza za kanarinca. Brzo skidam piđzamu i oblačim haljinu.</p>
--	---

<p>Wychodzę. Jakieś ubrania tu wiszą. Tam, przed telewizorem, modli się rodzina. Jasno, słońce świeci, na ekraniku coś fika.</p> <p>Na ulicę wybiegam.</p> <p>Wysokie domy wokół wszystko zasłaniają. Coś ważnego miałam zrobić... Ach, wiem, muszę się przekonać, jak daleko ten sen do tyłu sięga.</p> <p>Pięć złotych potrzebuję.</p> <p>O, coś błyszczący na chodniku.</p> <p>Schylam się, to pięć złotych. A tam stoi budka. Wszystko przygotowane na moje poruszenia. Niosę pięć złotych do budki.</p> <p>Wrzucam monetę do szparki gadającej skarbonki. Kręcę palcem kółka.</p> <p>Coś mi w uchu pika. Nagle głos słyszę:</p> <p>- Słucham?</p> <p>To Kasi głos. Głośny i wyraźny Kasi głos.</p> <p>- Halo, słucham!</p> <p>To Kasi głos. Wieszam słuchawkę. O, ja głupia. Kasia żyje, jest w domu, muszę ją zobaczyć, na własne oczy się przekonać, bo jak na razie tylko uszy przekonane.</p> <p>Jedzie autobus, ja w środku.</p> <p>Wszyscy się na mnie gapią.</p> <p>Uśmiecham się do wszystkich. Tak mi cudnie. Ale może jestem brudna?</p> <p>Spoglądam po sobie... och, mam bosa stopy.</p> <p>To dlatego tak się na mnie wszyscy patrzą.</p> <p>A co to ja na siebie włożyłam? Sukienkę do sprzątanía, całą w dziurach. To się Kasia</p>	<p>Izlazim. Ovdje visi nekakva odjeća. Obitelj se moli, tamo, ispred televizora. Dan, sunce sja, a na ekranu nešto skakuće.</p> <p>Jurim van.</p> <p>Visoke kuće uokolo sve zaklanjaju. Nešto bitno sam trebala napraviti... Ah, znam, moram se uvjeriti koliko daleko ovaj san seže unatrag.</p> <p>Trebam pet zlota.</p> <p>Evo, gle, nešto blista na pločniku.</p> <p>Saginjem se, to je pet zlota. A tamo se nalazi telefonska kućica. Sve je pripremljeno za moje kretanje. Nosim pet zlota na telefon. Ubacujem kovanicu u otvor kasice koja priča. Prstom vrtim krugove. Nešto mi pišti u uhu. Iznenada čujem glas: -Molim?</p> <p>To je Kašin glas. Glasan i jasan Kašin glas.</p> <p>-Halo, molim!</p> <p>To je Kašin glas. Spuštam slušalicu. Kako sam glupa. Kasia je živa, doma je, moram ju vidjeti, vlastitim očima se uvjeriti, jer su mi trenutno samo uši uvjerenе.</p> <p>Autobus vozi, ja sam unutra.</p> <p>Svi bulje u mene.</p> <p>Svima se smješkam. Tako mi je divno. Ali možda sam zamazana?</p> <p>Gledam po sebi... oh, imam bosa noge.</p> <p>Zato svi tako gledaju u mene. A što sam to na sebe obukla? Haljinu za spremanje, svu u rupama. Kasia će se smijati kada takva</p>
---	---

<p>uśmieje, jak tak do niej przylecę. Biegnę przez rynek. Fontanna w słońcu kwitnie złotym blaskiem. Przed bramą kulawego pana listonosza spotykam. - Czy ma pan może list z Warszawy do Kasi Bogdańskiej? Szpera w torbie i mówi: - Jest, ekspres polecony, trzeba pokwitować. Spadłaś mi jak z nieba, musiałbym mój kulas na drugie piętro targać. Biorę czerwony długopis, składam niebieski podpis. Biegnę już po schodach. A jak coś złego tam w środku pisze? Bo jak coś złego, to Kasia się załamie. Patrzę... klej ledwo trzyma. Co tam, otworzę. "SZANOWNA, Droga Pani, jak Pani prosiła, natychmiast odpisuję. I od razu do meritum, żeby się Pani niepotrzebnie nie denerwowała. Nie ulega wątpliwości, że ma Pani Szanowna talent, a biorąc pod uwagę młody wiek Pani (20 lat), to chyba nawet duży. Wysłuchałem kasetki z radością. Co prawda jest tam dużo..." To od tego krytyka, chwali ją. Cudownie. Kasia umrze z radości. Zwilżam językiem resztę kleju, już koperta zaklejona i trzyma nawet lepiej, niż przedtem.</p>	<p>stignem k njoj. Trčim preko trga. Fontana u suncu cvate zlaćanim bljeskom. Pred vratima srećem šepavoga poštara. -Imate li možda pismo iz Varšave za Kasiu Bogdańsku? Prekopava po torbi i govori: -Ima, preporučena pošiljka, treba potpisati. Došla si mi kao narućena, morao bih svoju klimavu nogu vući na drug kat. Uzimam crvenu kemijsku, dajem plavi potpis. Već trčim po stepenicama. A što ako unutra nešto loše piše? Jer ako je nešto loše, Kasia će se slomiti. Gledam...ljepilo se jedva drži. Nema veze, otvorit ću. „Poštovana, draga gospođice, kao što ste me molili, odmah Vam odgovaram. I odmah prelazim na stvar, kako se ne biste nepotrebno živcirali. Nema sumnje da ste veoma talentirani, a ako uzmemo u obzir da ste mladi (20 godina), onda je Vaš talent još i veći. S radošću sam poslušao kazete. Istinu govoreći, bilo je puno..." To je od onog kritičara, hvali ju. Predivno. Kasia će umrijeti od sreće. Jezikom vlažim ostatak ljepila, koverta je već zalijepljena i to čak bolje nego prije.</p>
--	--

<p>Podnoszę rękę do dzwonka, a drzwi się otwierają, choć jeszcze nie nacisnęłam. To mama Kasi, właśnie wychodziła. Patrzy na mnie zdziwiona.</p> <p>- Dzień dobry, jest Kasia?</p> <p>- Jest - mówi. - Wejdz, to od razu za tobą zamknę.</p> <p>Wchodzę, trzask klucza w zamku słyszę. Podchodzę do miodowej kotary, za którą Kasia... Śmiech, śmiech słyszę. To nie Kasi śmiech.</p> <p>Oko do szpary przysuwam.</p> <p>Na kanapie, w świetle słońca, siedzi Ewa. Ewa Bogdaj... tutaj?</p> <p>Obok, odwrócona do niej tyłem, siedzi Kasia. Widzę je z profilu, dwa profile obrysowane słońcem.</p> <p>Ewa czesze szczotką włosy Kasi.</p> <p>- To już chyba lekki przesadyzm - mówi Kasia.</p> <p>- Wiesz przecież, że ja nigdy nie kłamię - mówi Ewa i obydwie wybuchają śmiechem.</p> <p>- Ała! Szarpiesz!</p> <p>- Przepraszam. Genialne masz te włosy. Chyba sobie znowu zapuszczę na długie.</p> <p>- A mówiłam, żebyś sobie nie ścinała. Bardzo lubiłam cię z warkoczem.</p> <p>- A już najbardziej lubiłaś go ciągnąć. Masz go jeszcze?</p> <p>- Pewno, że mam. Jak chcesz, mogę ci go wypożyczyć. Dolar za godzinę. Pasuje?</p>	<p>Podižem ruku prema zvonu, a vrata se otvaraju iako ga još nisam pritisnula. To je Kasina mama, upravo izlazi. Iznenadeno me gleda.</p> <p>-Dobar dan, je li Kasia doma?</p> <p>-Je – govori. – Uđi, odmah ću za tobom zaključati.</p> <p>Ulazim, slušam škljocaj ključa u bravi. Prilazim medenoj zavjesi iza koje je Kasia... Smijeh, čujem smijeh. Ali to nije Kasin smijeh.</p> <p>Gledam kroz razmaknuti trak zavjese. Na kauču, na sunčevu svjetlu, sjedi Ewa. Ewa Bogdaj... ovdje?</p> <p>Kraj nje, okrenuta leđima, sjedi Kasia. Vidim ju iz profila, dva profila okružena suncem.</p> <p>Ewa češlja Kasinu kosu četkom.</p> <p>-To je već lagani presadizam – govori Kasia.</p> <p>-Pa znaš da ja nikada ne lažem – govori Ewa i obje prasnu u smijeh.</p> <p>-Au! Čupaš!</p> <p>-Oprosti. Imaš super kosu. Možda se opet odlučim na dugu.</p> <p>-A rekla sam ti da ju ne režeš. Jako si mi se sviđala s pletenicom.</p> <p>-A najviše si ju voljela vući. Imaš ju još uvijek?</p> <p>-Naravno da imam. Ako hoćeš, mogu ti ju posuditi. Dolar na sat. Može?</p>
--	---

<p>- Bałam się, że go wyrzuciłaś na śmietnik - mówi Ewa. - To już przecież pół roku minęło od naszej strasznej kłótni.</p> <p>- Coś ty, to było w lutym. Tylko cztery miesiące. Już nawet nie pamiętam, o co nam poszło.</p> <p>- Nie pamiętasz? - dziwi się Ewa.</p> <p>- Nie.</p> <p>Ewa obejmuje Kasię, szepcze jej coś do ucha.</p> <p>- O ty świnko! - woła Kasia. - Właśnie, że odwrotnie! Dobrze, że mi przypomniałaś.</p> <p>Ooo, nie podaruję ci tego.</p> <p>- Ja tobie też nie podaruję!</p> <p>Chichrają się. Ewa znów zaczyna ją czesać.</p> <p>- A wracając - mówi - to wiesz, co myślę?</p> <p>-Co?</p> <p>- Ona jest chyba autentycznie kopnięta. Ty wiesz... ona brała na serio każdą zabawę.</p> <p>- Mnie też tak czasem się wydawało - mówi Kasia. - A na początku była taka cichutka i słodka...</p> <p>- Przyczaiła się. Chciała naszym kosztem zrobić karierę.</p> <p>- Nie, w to nie uwierzę.</p> <p>A ja coś o tym wiem. Ile ja jej rzeczy dałam. Chodzi w moich majtkach, w moich rajstopach, w moich stanikach, w moich sukienkach i jeszcze do tego załatwiłam jej</p>	<p>-Bojala sam se da si ju bacila u smeće – govori Ewa. – Pa prošlo je već pola godine od naše velike svađe.</p> <p>-Što ti pričaš, to je bilo u veljači. Prije samo četiri mjeseca. Više se niti ne sjećam, o čemu se radilo.</p> <p>-Ne sjećaš se? – iznenađena je Ewa.</p> <p>-Ne.</p> <p>Grli Kasiu i nešto joj šapće na uho.</p> <p>-O prase jedno! – viče Kasia – Naravno da je suprotno! Dobro da si me podsjetila.</p> <p>Ooo, neću ti to oprostiti.</p> <p>-Neću niti ja tebi oprostiti!</p> <p>Hihoću se. Ewa ju ponovno počinje češljati.</p> <p>-Da se vratimo na temu – govori – znaš što mislim?</p> <p>-Što?</p> <p>-Ona je valjda skroz udarena. Znaš... ona je svaku zezanciju uzimala za ozbiljno.</p> <p>-I meni se to ponekad činilo – govori Kasia. – A na početku je bila tako tiha i slatka...</p> <p>- Pritajila se. Htjela je stvoriti karijeru na naš račun.</p> <p>-Ne, u to ne vjerujem.</p> <p>- Ja nešto o tome znam. Koliko sam joj stvari dala. Hoda u mojim gaćicama, u mojim hulahopkama, u mojim grudnjacima, u mojim haljinama i još sam</p>
--	--

<p>egzamin do liceum. To mało?</p> <p>- Ja też chciałam jej dać całą szafę ciuchów</p> <p>- mówi Kasia. – Ale było mi jakoś głupio, nie chciałam jej zawstydząć.</p> <p>- Wcale nie jest taka wstydliva. Trzeba było spróbować. Zobaczyłabyś. Wyniosłaby dwie walizy, toból i by jeszcze z wózkiem wróciła po resztę.</p> <p>- Fúj, jesteś ohydna - mówi Kasia.</p> <p>- Ty sobie bądź ta święta, ja wolę być ohydna. Każda prawda jest ohydna.</p> <p>- Czułam w niej jakąś tajemnicę - mówi Kasia. - A to po prostu była naiwność, nieśmiałość, strach. To zresztą nieważne. Żeby chociaż była dobra... Ale i to nawet nie, okropnie się na niej zawiodłam. Fúj fúj. Kasia otrząsa się.</p> <p>- Po prostu ma fioła i cześć - mówi Ewa.</p> <p>- Tajemnica, tajemnica - mówi Kasia. - Doszłam do wniosku, że w ludziach nie ma tajemnicy.</p> <p>- Nie lubię tajemnic.</p> <p>- Tajemnica jest tylko w muzyce. Teraz już to wiem. Tylko w muzyce. Zobaczysz, kiedyś ją odkryję.</p> <p>- W dodatku chciała mi się wżenić w rodzinę - mówi Ewa.</p> <p>- Och, przestań już o niej gadać! Ona jest nikim, nie ma jej.</p>	<p>joj uz to sredila ispit za gimnaziju. Zar je to malo?</p> <p>-I ja sam joj htjela dati cijeli ormar krpica – govori Kasia. – Ali nekako mi je bilo glupo, nisam ju htjela uvrijediti.</p> <p>-Uopće nije tako sramežljiva. Trebala si probati. Vidjela bi. Iznijela bi dva kofera, vreću i još bi se s kolicima vratila po ostatak.</p> <p>-Fuj, grozna si - govori Kasia.</p> <p>-Ti samo budi svetica, ja ću radije biti grozna. Svaka istina je grozna.</p> <p>-Osjetila sam u njoj nekakvu tajnu – govori Kasia. – Ali to je samo bila naivnost, plahost, strah. To uostalom nije bitno. Kada bi barem bila dobra... Ma čak niti to, strašno me razočarala. Fúj fúj. Kasia se ljuti.</p> <p>- Jednostavno je luda i bog – govori Ewa.</p> <p>- Tajna, tajna – govori Kasia.- Došla sam do zaključka da u ljudima nema tajne.</p> <p>-Ne volim tajne.</p> <p>-Tajna je samo u glazbi. Sada to znam. Samo u glazbi. Vidjet ćeš, jednoga dana ću ju otkriti.</p> <p>-I još se htjela udati u moju obitelj- govori Ewa.</p> <p>-Ah, prestani više o njoj brbljati! Ona je nitko, nema je.</p>
---	--

<p>Ewa śmieje się.</p> <p>- Ładnie to powiedziałaś, masz rację, to panna Nikt.</p> <p>Cofam się od kotary. Słyszę ich głosy, ich śmiech. Panna Nikt to ja.</p> <p>Trzasnęły za mną drzwi. Po schodach w dół biegnę. Śnieg na mnie pada z góry. To strzępki listu podartego przez pannę Nikt piętro wyżej.</p>	<p>Ewa se smije.</p> <p>-Lijepo si to rekla, u pravu si, ona je gospođica Nitko.</p> <p>Odmičem se od zavjese. Slušam njihove glasove, njihov smijeh. Gospođica Nitko sam ja.</p> <p>Za mnom su se zalupila vrata. Trčim niz stepenice. Odozgo na mene pada snijeg. To su komadići pisma koje je kat iznad gospođica Nitko poderala.</p>
---	--

4. Teorije prevođenja

Zbog opširnog raspona tema, kao i zbog susjednih disciplina s kojima dijeli znanstvenu metodologiju ili teorijske okvire (sociolingvistika, tekstna lingvistika, pragmalingvistika, kognitivna lingvistika, psiholingvistika i dr.) znanost o prevođenju se smatra interdisciplinarnom.

„Zbog različitih tradicija koje su sudjelovale u oblikovanju znanosti o prevođenju kakva je danas, unutar te (inter)discipline postoji velika raznolikost u pristupima. Neki su autori te brojne pristupe pokušali grupirati te tako govore o postojanju dviju glavnih paradigmi u znanosti o prevođenju: empirijske (engl. ESP, *empirical science paradigm*) i humanističke ili književno-kulturološke paradigme (engl. LAP, *liberal arts paradigm*). Paradigma je skup pravila, metoda, modela i zajedničkih vrijednosti prihvaćenih u određenoj znanstvenoj zajednici.“ (Pavlović, 2015:20)

Prema Pavlović (2015:20/21) empirijsku paradigmu karakterizira „nastojanje oko eksplicitne i stroge znanstvene metodologije koja, prema uzoru na prirodne znanosti, uključuje opservaciju i eksperimente, pažljivo formuliranje i testiranje hipoteza te izvođenje zaključaka na temelju jasnih dokaza“, dok znanstvenici koji rade unutar književno-kulturološke paradigme smatraju da je „objektivnost u humanističkim znanostima ionako nemoguća“.

Pavlović (2015:23) umjesto podjele znanosti o prevođenju na dvije paradigme i dva pristupa predlaže klasifikaciju sastavljenu od šest paradigmi, unutar kojih postoji više srodnih teorija: „u sklopu paradigme ekvivalencije analizira se prijevod kao tekst, u sklopu deskriptivne i kritičke paradigme prijevod se proučava (na dva bitno različita načina) kao društveno-kulturni artefakt, u sklopu funkcionalističke paradigme autori se bave prevoditeljem kao stručnjakom, u sklopu kognitivne paradigme istražuje se prevođenje kao proces, a u sklopu najnovije paradigme prevođenje se promatra kao lokalizacija te se istražuje razvoj tehnologije i njezin utjecaj na prevođenje, prevoditelje i prijevode.“

Ivir (1978) daje tri definicije prevođenja: lingvističku, filološku i komunikacijsku koje se razlikuju u pogledu onog što njihovi autori smatraju da prevode.

Lingvistička definicija prevođenja definira kao „zamjenjivanje tekstualnog materijala u jednom jeziku (izvornom jeziku) jednakovrijednim tekstualnim materijalom u nekom drugom jeziku (jeziku-cilju).“ (Ivir,1978:36)

Prema Iviru (1978) značenjska jednakovrijednost se uspostavlja između lingvističkih sadržajnih sredstava dvaju jezika, dok se zakonitosti odnosa između izvornika i prijevoda traže na leksičkoj i gramatičkoj razini, te na razini stila. Dakle, lingvistički model prevođenja proučava jezična sredstva izvornog i ciljanog jezika i mehanizme prevladavanja strukturnih razlika među njima, a glavno načelo modela je nepromjenjivost značenja među ekvivalentima dvaju jezika.

I filološki pristup prijevodu proizlazi iz jednakovrijednosti dvaju tekstova u dva različita jezika, ali usmjerava pažnju na književno definirana sredstva i stvaranje umjetničkog doživljaja. Bavi se pitanjima koja se javljaju u prevođenju lijepe književnosti i definira prevođenje kao „ postupak zamjenjivanja jednoga književnog teksta drugim uz očuvanje umjetničke vrijednosti koju je imao prvobitni tekst.“ (Ivir,1987:36) Glavno načelo filološkog pristupa je u drugom jeziku zadržati sve što ga čini umjetničkim tekstom poput rime, asonance, aliteracije, metafore i sl.

Komunikacijska definicija i pristup prevođenju omogućila je „da se ta vrsta čovjekove djelatnosti ne promatra samo kao lingvistička operacija, već kao društveni čin u kome izvorni odašiljalac stupa u interakcijski odnos sa svojim primaocima (s time da je prevodilac jedan od primalaca njegove poruke), a prevodilac pak kao odašiljalac također stupa u interakcijski odnos sa svojim primaocima.“ (Ivir, 1987:37).

U ovom radu smo se usmjerili na paradigmu ekvivalencije te smo pratili prijevod kao tekst. Paradigma ekvivalencije obuhvaća niz srodnih teorija koje polaze od pretpostavke da između prijevoda i teksta koji mu je prethodio postoji odnos jednake vrijednosti. U radu uočavamo razlike na gramatičkoj (morfološko-sintaktičkoj) razini, pronalazimo prijevodna rješenja za kulturno specifične pojmove (vlastita imena, toponime), pragmatičke strategije i frazeme.

5. Lingvostilistička i pragmatička analiza

5.1. Definiranje termina *lingvostilistika*

Lingvostilistika je lingvistička disciplina koja identificira, opisuje i vrednuje osobine teksta na planu fonetike, morfologije i tvorbe riječi, sintakse, semantike, leksika, grafije i diskursa. Osnovna jedinica lingvostilistike je stil, te se on smatra najmanjom jedinicom koja može prenositi stilističku obavijest.

„Termin lingvostilistika vezan je za osnovna značenja reči koje čine složenicu, i to: lingvistiku – nauku o jeziku koja se bavi proučavanjem opštih jezičkih problema i stilistiku – nauku o stilu.“ (Radenković, 1974:22)

Začetke lingvostilistike nalazimo još u antičkoj retorici koja je bila u vezi sa gramatikom književnog izraza. Sadržavala je inventar jezičnih sredstava, posebno stilskih figura. Antička retorika prenesena je u srednji vijek, ali siromašno formulirana i nedovoljno proučavana i primjenjivana. U epohi klasicizma ponovno je obnavljana, a pojam stila i jezika povezuju se stvaralačkom i slobodnom realizacijom ka novoj stilistici. Razvitkom i stvaranjem nacionalnih gramatičkih škola postavljeni su znanstveni temelji moderne stilistike. Mladogramatičari smatrali su stilistiku dijelom gramatike, budući da se u mnogo čemu na nju oslanja. U 20. stoljeću počinje razvoj moderne stilistike. Od tada stilističari pokušavaju objasniti funkcionalnost jezičnih sredstava u svim oblicima pisane i govorne komunikacije.

5.2. Pragmatička analiza prijevoda

„Pragmatika je najmlađa grana u sustavu jezikoslovlja. Kao oblik spontanog istraživanja, stanja tijela, misli i osjećaja, pragmatika je stara koliko i sam čovjek, jer je čovjek spontano od početka izražavao svoja stanja i želje.“ (Pintarić, 2002:7).

Postoji više definicija pragmatike. Prema N. Pintarić pragmatika se može definirati kao „znanost o multikodnom komuniciranju“. Pragmatika je „danas u centru pozornosti kao opća znanost o čovjekovoj uporabi znakova i njegovom ponašanju u komunikaciji.“ (Pintarić, 2002: 40/41)

Predmet pragmatike je ljudsko izražavanje (verbalni i neverbalni kodovi izražavanja), a jedinice kojima se služi na različitim razinama što ih opisuje, imaju različite nazive: na leksičkoj razini govorimo o pragmemima, na rečeničnoj o govornim činovima, a na tekstovnoj o diskurzu.

U ovome radu izdvojiti ćemo četiri tipa analize: analizu pragmea vrednovanja kojima se prikazuje negativan ili pozitivan stav, analizu zoonimnih pragmea, analizu dječjeg jezika (pueritivnih pragmea) te pragmafrazema.

5.2.1. Pragmemi vrednovanja

„Pragmemi vrednovanja osoba i njihovih djela iskazuju pozitivne ili negativne ocjene sugovornika ili trećih osoba. Najčešći tip takvoga vrednovanja su leksemi kojima se eksplicitno pokazuje pozitivna ili negativna ocjena. U govoru se često događa da se npr. negativna ocjena može izraziti pozitivnim leksemom ili frazemom uz odgovarajuću ironičnu intonaciju“ (Pintarić, 2002:152/3).

Iako se negativan stav najčešće izriče prema osobama izvan komunikacije, pronašli smo i primjere gdje se izriče osobama koje sudjeluju u komunikaciji.

U navedenom primjeru negativan stav izrečen je osobama koje ne sudjeluju u komunikaciji:

Glupi – mówi Ewa. - *Glupani* – govori Ewa.

U primjerima negativan stav je izrečen i prema sugovorniku i prema trećoj osobi:

- Na czym ci bardziej zależy? Na tej *idiotce*, czy na zdrowiu twojej mamy? I przestań się mazać. – Što ti je važnije? Ta *idiotkinja* ili zdravlje tvoje mame? I prestani *se duriti*.

Negativan stav izrečen je prema sugovornicima u drugoj osobi množine:

Co się wyglupiacie – Šta se glupirate?

Negativan stav upućen je sugovornici:

Wariatko - Ludakinjo

5.2.2. Zoonimni pragmemi

„Životinjski pragmemi, zoonimi, rabe se u emocionalne ili afektivne svrhe te imaju funkciju hipokorastika ili pejorativa (psovski, uvreda, kletvi). Zoonime zovemo adresativima, odnosno adresativnim zoonimnim pragmemima, zato što služe u obraćanju. Oni su zato pragmemi koji imaju značenje umilnosti ili ljutnje izražene tvorbenim sredstvima. Zato se najrazličitije vrste domaćih životinja, od sisavaca, ptica, kukaca, vodozemaca, do gmazova i riba, mogu rabiti kao zoo-afektivi u obraćanju.“ (Pintarić 2002:168).

U tekstu smo pronašli samo jedan zoonim:

O ty *świnko!* – O ti *prase jedno!*

Za vrijeme prijevoda ovog zoonima trebalo je paziti da u prijevodu ostane jednaka konotacija kao i u izvornom tekstu. Kada bismo zoonim preveli kao *svinjo* ili *prasice*, riječ bi imala pejorativno značenje (prljava osoba, osoba prljava karaktera, prosta osoba), stoga smo se odlučili iskoristiti oblik za mladunče svinje, *prase*, koje označava blagu opomenu za napravljenu nepodopštinu. Dodali smo i broj jedan koji je čest u ovakvim slučajevima, kako u poljskom, tako i u hrvatskom jeziku.

5.2.3. Dječji jezik, igre rime i igre glasom kao pueritivni pragmemi

U romanu i prijevodu nismo pronašli pueritive koje N. Pintarić definira kao „govorne jedinice što ih koriste djeca, ali i odrasli u komunikaciji s bliskim osobama i kućnim ljubimcima“ (Pintarić 2002:172).

Međutim, pronašli smo ulomak u kojem likovi pjevaju poznatu melodiju koristeći i neke domaće riječi.

Prema Ciešlikowskom (1985) takve brojalice su imale različite funkcije i pomoću njih se odlučivalo o podjeli uloga u svakoj igri. Brojalice su često (poput ove pronađene u prevedenom ulomku) bile prepune nerazumljivih riječi i glasova kao i rime. Lingvisti smatraju da su te izmišljene riječi ipak nastale na primjeru stvarnih, postojećih riječi, koje se više ne koriste u svakodnevnoj komunikaciji.

-, *Strata fata parampa feita, lura kota lamento date. Trucia fucia dakore borita, elo keto nuciamo perke. Silo heto saramo merone, into pinto pulpecia siusia, sentrufale cloretto mamlole, niesiorno lunapa kuka!*“...

U ulomku pronalazimo nekoliko riječi koje se rimuju. Za djecu je specifično da često izmišljaju riječi koje se rimuju, odnosno da iskoriste jednu riječ koja postoji u jeziku, a kada se ne mogu sjetiti riječi koja se s njom rimuje, izmisle vlastitu. U navedenim primjerima riječi su izmišljene i podsjećaju na talijanski jezik.

Budući da nije navedeno na koju melodiju likovi pjevaju pjesmu, ne možemo znati na kojem se jeziku ta pjesma izvodi. Ono što možemo pretpostaviti je da je originalna pjesma bila na talijanskom jeziku te su likovi zbog toga izmislili slične riječi. Kako je u pitanju poljska pjesma, sličnost s talijanskim jezikom je slučajna: djeca su negdje čula nepoznati im talijanski jezik te pokušavaju oponašati njegovu melodiju. Riječi koje podsjećaju na talijanski su sljedeće:

Trucia fucia, into pinto;

sentrufale cloretto

U pjesmi smo pronašli nekoliko riječi koje postoje u poljskom jeziku, ali njihova pojedina značenja nemaju smisla (hrvatski je u zagradama):

lura kota lamento (mačja tekućina);

pulpecia siusia (bucka piški)

Strata fata (gubitak sudbine)

5.2.4. Pragmafrazemi

Frazeologija je lingvistička disciplina, a „sam termin frazeologija ima dva osnovna značenja. Prvo, ona je lingvistička disciplina, odnosno znanost o ustaljenim izrazima koji se proučavaju u okviru jednog jezika ili više njih. Drugo, ona je ukupnost frazema objedinjenih prema različitim kriterijima. To može u prvom redu biti ukupnost frazema pojedinoga jezika. Međutim, frazemi se mogu razvrstati i prema pojedinim komponentama ili sastavnicama (npr. somatska frazeologija), prema porijeklu i proširenosti upotrebe (npr. posuđena frazeologija ili internacionalna frazeologija), prema vremenskoj raslojenosti (npr. arhaična frazeologija), prema područnoj raslojenosti (npr. regionalna frazeologija). Osnovna je jedinica frazeologije frazem. On se sastoji od najmanje dviju sastavnica za koje je karakteristična ustaljenost upotrebe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura. Ne stvara se u govornom procesu, nego se kao cjelina uključuje u diskurs, pri čemu postaje dio rečeničnog ustrojstva ili funkcionira kao samostalna cjelina. Velikom je dijelu frazema svojstvena slikovitost, visok stupanj ekspresivnosti i najčešće negativno konotativno značenje.“ (Menac i drugi, 2014:5)

Prema Iviru (1987) prilikom prevođenja frazema možemo se susresti s jednim od tri slučaja: u jeziku na koji se prevodi postoji frazem jednaka značenja i sličnog izraza, u jeziku na koji se prevodi postoji frazem jednaka značenja, ali sasvim različita izraza ili u jeziku na koji se prevodi ne postoji inačica frazema iz izvornog jezika. Ukoliko se radi o prvom slučaju, odnosno o postojanju frazema jednaka značenja i sličnog izraza, treba paziti da se frazem ne prevodi od riječi do riječi, već da se upotrijebi točan izraz u jeziku na koji se prevodi.

„Prema stupnju ekvivalentnosti frazemi mogu biti potpuno ili djelomično ekvivalentni. Potpuno ekvivalentni frazemi imaju isti leksički sastav, gramatičku strukturu, identično značenje i istu sliku. Djelomično ekvivalentni frazemi odlikuju se istim značenjem i slikom, ali imaju različit leksički sastav i gramatičku strukturu.“ (Vidović Bolt, 2011: 140)

Prema Pintarić (2016: 223) pragmafrazem je obilježeni frazem zbog toga što osim frazeološkog oblika sadrži i dodatne elemente: emociju, modalnost i ilokutivnost te stoga „svaki pragmafrazem je frazem, ali svaki frazem ne mora biti pragmafrazem. Pragmafrazem je dakle onaj obilježeni frazem koji se rabi u određenoj kulturnoj situaciji.“

Pragmafrazeme smo razvrstali na tri skupine: potpuno ekvivalentne, djelomično ekvivalentne i na pragmafrazeme nulte ekvivalencije te smo ih unutar tih skupina razvrstali i po semantičkom značenju i podijelili na kultureme, gesteme i osjetilne pragme.

Pragme i pragmafrazemi pronađeni u prevedenom ulomku te njihova prijevodna rješenja :

1. Potpuno ekvivalentni pragmafrazemi:

- Kulturemi:

być kopnięty – biti udaren

wyrwać kogoś z błota - izvući koga iz blata

prędzej, czy później – prije ili kasnije

to moja sprawa – to je moja stvar

przestać się przyjaźnić z kimś – prestati prijateljevati s kim

przysięgać komuś – kleti se (prisezati) komu

- Gestemi:

obejmować komuś nogi – objući komu noge

ani palcem nie kiwnąć – ni prstom ne maknuti

blagać kogoś – preklinjati koga - ne vidi se gesta, ali ju zamišljamo u obliku sklopljenih ruku i klečanja

- Osjetilni pragmafrazemi:

coś tknęło kogoś – nešto je dirnulo koga (npr. u srce), 'netko je ganut čime'

mówić z drwiącym uśmiechem – govoriti s podrugljivim osmjehom

2. Djelomično ekvivalentni pragmafrazemi:

- Kulturemi i žargonizmi:

szpital dla czubków – *ludnica/ludara* -pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav

gwizdnąć/gwizdać na kogoś – *fućkati se komu za koga* - pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav glagolskoga vida

mieć rację / nie mieć racji – *biti u pravu/ biti u krivu* - pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav

trzymać się z kimś - *držati čiju stranu* - pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav i rekciju

spadłaś mi jak z nieba - *došla si mi kao naručena* - pragmafrazemi imaju isto značenje, ali različit leksički sastav - umjesto 'pasti s neba' u hrv. 'doći kao naručen'

nie podarować komuś czegoś - *ne oprostiti komu za što* - pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav (polj. ne darovati, hrv. ne oprostiti) i različitu rekciju

zrobić rewizję gdzieś – *napraviti pretres gdje* - pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav (revizija je na hrv. 'ponovna provjera', a u polj. 'pretres')

jeśli chodzi o coś, to ... – *kada govorimo o čemu, onda je to ...* - pragmafrazemi imaju isto značenje i sliku, ali različit leksički sastav (u poljskom je sastavnica glagol 'hodati', a u hrvatskome 'govoriti')

- Gestemi:

robić gest ręką – *raditi/napraviti/pokazivati pokret rukom* – prvi oblik na hrvatskom je ekvivalentan obliku na poljskom, no u našem prijevodu smo iskoristili *napraviti pokret rukom* koji ima jednako značenje i sliku, no različiti leksički sastav

3. Pragmafrazemi nulte ekvivalencije ili neekvivalentni

strugać marchewkę - Gesta trljanja ruba kažiprsta desne ruke o rub kažiprsta lijeve ruke. Ovakav znak ne postoji u komunikaciji Hrvata, to je gesta podcjenjivanja, (Jarzabek, Pintarić,2012:23)

5.2.5 Uljudni pozdravi (Formy grzecznościowe)

Prema Pintarić (2002:122) pozdrave možemo definirati kao „ritualizirane sociološki i kulturno utemeljene verbalno-neverbalne dijaloške oblike afektivnih odnosa u komunikacijskoj situaciji privremenoga susreta dviju ili više osoba.“

Iako u našem prevedenom ulomku romana nismo pronašli velik broj invokacija (pozdrava na početku komunikacije) i eksvokacija (pozdrava na završetku komunikacije), pronašli smo jedan pozdrav na početku pisma koji glasi:

Szanowna, Droga Pani – Poštovana, draga gospođo

Prema Pintarić (2002:135) „kod Poljaka je obvezatna titula u vokativu uz prethodni rodni obilježavatelj *pan, pani*. I u nas postoji razlika u rodnom obilježavatelju gospodin, gospođa koji se rabi za obraćanje u vokativnom obliku, ali u poljskome je nemoguće izreći titulu bez toga rodnog kvalifikatora, dok kod nas to nije neuljudno“

Isto tako treba naglasiti, da dok je u poljskome naslov osobe napisan velikim slovom, u hrvatskome je samo prvo slovo prve riječi piše velikim slovom. Hrvatski i poljski imaju različite kulturne utjecaje te se stoga radi i o dva različita bontona, a sukladno tomu i različitim invokacijskim oblicima.

5.2.6. Onomastika (Onimija)

Onomastika je znanost koja se bavi proučavanjem vlastitih imena u najširem smislu, njihovo podrijetlo, način tvorbe, rasprostranjenost, uporabu, ulogu u društvu i slično. U ovome radu analizirati ćemo vlastita imena i toponime i pružiti prijevodna rješenja.

„Vlastita se imena po definiciji i funkciji izdvajaju od leksičkoga korpusa općih imenica što uglavnom uvjetuje njihov zaseban tretman pri leksikografskoj obradbi. Funkcija je vlastitih imena identifikacija i individualizacija konkretnoga sadržaja, odnosno objekta imenovanja.“ (Brozović Rončević 2001:95)

„U hrvatskoj se tradiciji onomastika oduvijek smatrala jezikoslovnom disciplinom, što naravno vrijedi i za toponomastiku kao njezinu bitnu sastavnicu koja se u prvome redu bavi zemljopisnim imenima. Međutim, zemljopisna imena predmet su znanstvenoga istraživanja ne samo jezikoslovlja već i geodezije, geografije, kartografije, povijesti, arheologije, demografije i drugih znanosti, ali toponomastika u njihovim istraživanjima ima status pomoćne znanstvene discipline.“ (Brozović Rončević 2010:37)

5.2.7. Prevođenje nadimaka, imena i prezimena

Prevoditelju se često nameće pitanje kako postupati s vlastitim imenima. Poljski i hrvatski pravopis se razlikuju te poljski pravopis i grafemi mogu čitatelju predstavljati problem. Prema pravilima hrvatskog pravopisa vlastite imenice iz stranih jezika u nominativu se pišu onako kako se pišu u izvornome jeziku, a u ostalim se padežima dodaju hrvatski nastavci i imena se sklanjaju prema gramatičkim pravilima hrvatskoga jezika. (<http://ihjj.hr/>)

U našem smo prijevodu stoga odlučili zadržati originalna imena likova. Najveći problem predstavljala su nam imena od milja koja se u romanu često pojavljuju. Od imena Marysia, koje je već samo po sebi deminutiv imena Maria, ali je istovremeno i samostalno vlastito ime (<http://www.rjp.pan.pl/>) u romanu pronalazimo deminutive Minka i Majka. Od imena Katarzyna pronalazimo deminutive Kaška i Kasia, a od imena Ewa deminutive Ewunia i Ewka, od imena Zofia deminutiv Zosia, a od imena Tadeusz deminutiv Tadzio. Postavlja se pitanje treba li ove deminutive prevesti ili pohrvatiti. Za neke od njih lako je pronaći rješenje u hrvatskom jeziku, na primjer Evica i Evčica, Katarinčica i Kata, dok bi neke poput Majka i Minka trebalo u potpunosti promijeniti i uzeti hrvatske deminutive za ime Marija, poput Mara ili Manja. No tu se nameće pitanje koji deminutiv izabrati za koji od navedenih deminutiva u poljskom jeziku.

Popis svih vlastitih imena i prezimena likova, deminutiva te mogućih rješenja:

Vlastito ime	Deminutiv	Moguće rješenje
Maria	Majka Minka Marysia	Prvi deminutiv (Majka) promijenjen je na Manjka, zbog značenja riječi Majka u hrvatskom jeziku te moguće zabune tijekom čitanja prijevoda. Drugi i treći deminutiv ostavljen je u izvornom obliku.
Ewa	Ewunia Ewka	Evica Evčica Iako postoje moguća rješenja u hrvatskom jeziku, odlučili smo ih ostaviti kao u samom djelu
Katarzyna	Kasia Kaška	Kata Katarinčica Iako postoje moguća rješenja u hrvatskom jeziku, odlučili smo ih ostaviti kao u samom djelu.
Florian	Florek	Radi se o vlastitom imenu te je stoga ostavljen u izvornom obliku.
Marlena		Radi se o vlastitom imenu te je stoga ostavljen u izvornom obliku.
Magdalena	Magda	Radi se o vlastitom imenu te je stoga ostavljen u izvornom obliku.
Klaudia		Radi se o vlastitom imenu te je

		stoga ostavljen u izvornom obliku.
Pimpuś		Radi se o vlastitom imenu te je stoga ostavljen u izvornom obliku.
Zofia	Zosia	Sofi Iako postoje moguća rješenja u hrvatskom jeziku, odlučili smo ih ostaviti kao u samom djelu
Tadeusz	Tadzio	Tadija Iako postoje moguća rješenja u hrvatskom jeziku, odlučili smo ih ostaviti u izvornom obliku
Prezimana		
Ziębiński	hrv. Zebić (od zeba)	Radi se o prezimenu te je stoga ostavljen u izvornom obliku.
Kawczak	Čavić (Od čavka)	Radi se o prezimenu te je stoga ostavljen u izvornom obliku.
Nadimak	Prijevodno rješenje	
Gruby	Debeli	Budući se radi o nadimku koji često korišten i u hrvatskom jeziku, odlučili smo ga promijeniti prevesti radi boljeg razumijevanja.

5.2.8. Prevođenje toponima

Pojam toponim označava: „zemljopisno ime, ime naseljenih ili nenaseljenih mjesta (ime planine, rijeke, otoka, šume, grada, sela, livade, ceste i sl.) geografsko ime, odnosno ime geografskog objekta vlastito ime koje se odnosina topografski objekt. Zajednički naziv za zemljopisna i izvanzemaljska imena.“(Brozović Rončević 2010:45)

U prevedenom ulomku smo pronašli pet toponima: ime grada, planine, trga te dvaju kolodvora. Imena grada i planine ostavljena su u izvornom obliku, dok smo u prijevodu ulomka u nazivu trga napravili inverziju pridjeva i imenice kako bi prijevod bio u duhu hrvatskog jezika. Nazive kolodvora smo promijenili, tako smo naziv *Sobótka Zachodnia* preveli kao *Sobótka Zapadni kolodvor*, a *Sobótka Miasto* kao *Sobótka Glavni kolodvor*.

Popis svih toponima i prijevodna rješenja:

Toponim	Prijevodno rješenje
Sobótka Zachodnia	Sobótka Zapadni kolodvor Zapadna Sobótka Iako smo pronašli dva prijevodna rješenja, odlučili smo se za prvo, <i>Sobótka Zapadni kolodvor</i> po uzoru na Zagreb Zapadni kolodvor.
Wałbrzych	Naziv grada smo ostavili u izvornom obliku, budući da ne postoji egzonim njegova naziva
Sobótka Miasto	Sobótka Glavni kolodvor Izravan prijevod toponima Sobótka Miasto ne bi bio jasan čitatelju prijevoda, te smo odlučili riječ miasto zamijeniti nazivom Glavni kolodvor, što je hrvatskom čitatelju razumljivo.
Ślęza	Naziv planine smo ostavili u izvornom obliku.
plac Grunwaldzki	Grunwaldzki trg

	U prijevodu smo napravili inverziju pridjeva i imenice kako bi bio u duhu hrvatskog jezika, te smo plac preveli hrvatskim ekvivalentom trg.
--	---

5.2.9. Sintaktička analiza

„Sintaksa je dio gramatike koji proučava rečenično ustrojstvo. Predmet su mu pravila po kojima se riječi slažu u rečenice. Pri tome se pretpostavlja da su poznati glasovi, od kojih se riječi sastoje, oblici, u kojima se javljaju, i značenje, koje nose, pa se promatra samo to kako se one slažu u rečenice. Najmanja jedinica kojom sintaksa barata jest dakle riječ u kojem od svojih oblika, a najveća je rečenica.“ (Katičić,2002:21)

„U opisivanju sintaktičkih odnosa važan je pojam *obavijesti*. Obavijest je uklanjanje neizvjesnosti. Zato svaki podatak koji pridonosi da se ona ukloni ili umanji, nosi obavijest.“ (Katičić, 2002:25)

Prema Katičiću (2002:29/30) svi dijelovi rečenice nisu jednako obavijesni, onaj dio koji donosi nove informacije naziva se *rema*, dok se već poznato naziva *tema*. Tema i rema tvore cjelinu koja je određena obaviješću i zalihošću te se naziva *iskaz*.

„Preobliske koje se vrše pri povezivanju rečenica u diskurs svode se na to da se neke obavijesti brišu u pojedinoj rečenici, a čuvaju u cjelini diskursa. /.../ Obavijest se dakle tu ne gubi i ne dodaje, nego se preoblikuje.“ (Katičić,2002:28)

Do upotrebe zamjenica koju zovemo *anafora* dolazi kada imenicu, pridjev ili prilog zamijenimo odgovarajućom zamjenicom.

Pod pojmom *elipsa* podrazumijevamo iskaz iz kojega su izostavljene pojedine riječi koje su inače sintaktički potrebne, no koje je moguće izostaviti zbog konteksta. To su rečenice u kojima se izostavlja neobavijesne elemente u obliku glavnih ili sporednih dijelova rečenice, a pritom je obavijest jasna. Originalni iskazi u romanu prepuni su eliptičnih rečenica koje smo preveli također elipsom.

U ovom smo poglavlju analizirali i upravni govor koji čini većinu prevedenoga ulomka. Kada sadržaj tuđega govora navodimo upravo onako kako je izgovoren, koristimo se upravnim govorom. Upravni govor ne mora navoditi samo tuđi govor kojim se govornik obraća slušaocu, već se njime može navoditi i „unutrašnje govorenje: misao, osjećaj, duševno stanje, volja. Sve to, ako i nisu prave riječi, navode se kakve bi bile da se izriču.“ (Katičić, 2002:366)

U prevedenom smo ulomku pronašli nekoliko različitih vrsta upravnog govora:

- Upravni govor u kojemu autor doslovno prenosi izrečeno:

- Myślisz że co, że mało razy kupowałam w sklepie wino? – mówi Ewa. - Pójdę z Grubym, to nam sprzedadzą.	- Što ti misliš da nisam nikada kupovala vino u trgovini? – govori Ewa – Otići ću s Debelim, prodat će nam.
- Ale to dwadzieścia butelek, nie dacie sobie rady.	- Ali to je dvadeset boca, nećete moći.
- Głupi - mówi Ewa. - Jak już nam sprzedadzą, to na was gwizdniemy.	- Glupani – kaže Ewa. – A kad nam prodaju, fućkat će nam se za vas.

- Upravni govor u kojemu autor dodaje svoj komentar i dopunjava karakteristike koje drugačije nisu vidljive:

- To moja sprawa - mówi <i>zimno</i> .	- To se tebe ne tiče. – <i>hladno</i> odgovara. – I sada pazi... iznenađenje.
-A teraz uważaj... niespodzianka	
- Nie rób tego - mówię w <i>rozpaczy</i> . - Moja mamusia tego nie przeżyje. Przecież wiesz, że ona ma chore serce!	-Nemoj to napraviti – govorim u <i>očaju</i> . – Moja mama to neće preživjeti. Znaš i sama da ima bolesno srce!
- Ty jesteś Pimpus? - pytam <i>nagle</i> . On śmieje	-Ti si Pimpus? – odjednom ga <i>pitam</i> . On se

się.

smije.

- A to się zdziwi primadonna - śmieje się -Al' će se primadona iznenaditi – smije se
Ziębiński, otwierając drzwi. Ziębiński dok otvara vrata.

- Upravni govor u kojemu se smjenjuju replike likova i koje nisu popraćene autorskim kontekstom. Takav dijalog se formalno i značenjski zbližava s dramskim dijalogom i označava uvođenje dramskih elemenata u prozu:

-Poslušaj. Postanowiliśmy wszyscy, że nie - Slušaj. Svi smo odlučili da nećemo ići na
pójdziemy na to przyjęcie u Kaški. zabavu kod Kasie.

- Dlaczego?

- Zašto?

- Bo nie. Ty też tam nie pójdiesz.

- Zato što ne. Nećeš ni ti.

- Ewka, co ty chcesz zrobić?

- Ewka, što to misliš napraviti?

- A ja szukam Marysi.

-A ja tražim Marysiu.

-To ja, ja jestem Marysia.

-Pa ja sam Marysia.

- A ja myślałem, że masz na imię Minka,
lub Majka.

-A ja sam mislio da se zoveš Minka ili
Majka.

- To też ja. Kasia i Ewa tak mnie nazywają.

-I to sam ja. Kasia i Ewa me tako zovu.

Za vrijeme prevođenja ulomka iz romana pronašli smo nekoliko dijaloga koji su na poljskom potpune rečenice sa subjektom i predikatom, dok su na hrvatski prevedene kao elipse:

Będzie muzyka, będą smakołyki i inne atrakcje. Bit će muzike, bit će poslastica i drugih atrakcija.

- Lody będą? - pyta Ziębiński.

- A sladoleda? – pita Ziębiński.

- A tort będzie? - pyta Kawczak.

- A torte? – pita Kawczak.

- Będzie, wszystko będzie - śmieje się Kasia.

- Bit će, bit će svega – smije se Kasia.

- Widziałyście u niej ten pierścionek?

- Widziałam - mówi Magda.

- Ja też widziałam - mówi Klaudia.

-Vidjele ste kod nje onaj prsten?

-Vidjela sam – govori Magda.

-I ja sam vidjela – govori Klaudia.

Za vrijeme prevođenja ulomka pronašli smo primjere anafore:

Spogľadam na zegarek. Dziesięć po dziesiątej. Gledam na sat. Deset i deset. Ne miče se
Nie rusza się wskazówka sekundnika... *On* kazaljka koja pokazuje minute... Stao je
stanał

Prema Baču (1977:356/7) usklične rečenice se izgovara povišenim glasom, a u pisanim tekstovima se na njihovom kraju piše uskličnik. Uskličnim rečenicama se ne izriče zapovijed, preporuka, želja ili molba, već samo osjećaji osobe koja ih izgovara. Često su to tzv. afekti koji čovjeku oduzimaju sposobnost govorenja i razmišljanja i dopuštaju samo usklike od radosti, tuge, ljutnje, straha, boli ili užasavanja. Zbog toga se za izražavanje osjećaja koriste usklici. Usklicima se dodaju rečenice za objašnjavanje osjećaja koji su uzvike izazvali.

Primjeri uskličnih rečenica:

U navedenom primjeru je iskorišten uzvik *ala!*, koji je na hrvatski preveden kao *au!* ili *jao!* *joj!* te izražava bol. Poljski uzvik *posuđenica* je iz njemačkoga jezika, a umjesto središnjega samoglasnika *u* bilježi se *l* koje ima isti izgovor.

- *Ala! Szarpiesz!* – *Au! Čupaš!*

U navedenim primjerima uskličnim rečenicama se istovremeno izriče strah, ljutnja i nevjerica, ali bez korištenja usklika na početku rečenice:

- *Nie mogłyście widzieć! - krzyczę. - Kiedy widziałyście? Gdzie?! - - Niste mogle vidjeti! –
uzviknula sam – Kada ste vidjele? Gdje?!*

- *Nie, ty tego nie zrobisz! - - Ne, ti to nećeš napraviti!*

6. Zaključak

U ovom radu je izložen prijevod ulomka iz romana Tomka Tryzne „Panna Nikt“ koji je popraćen lingvostilističkom i pragmatičkom usporednom analizom izvornog teksta i prijevoda. U radu iznosimo i objašnjavamo poteškoće s kojima smo se susreli za vrijeme prevođenja.

Budući da smo u izvornom tekstu pronašli velik broj pragmema, najveći dio rada posvetili smo upravo pragmatičkoj analizi. Pragmeme smo razvrstali i analizirali na nekoliko razina te izdvojili pragmeme vrednovanja, zoonimne pragmeme, pragmeme dječjega jezika, pragmafrazeme, nadimke, imena, prezimena i toponime.

Najteže i najvažnije za vrijeme prevođenja bilo je zadržati jednaku konotaciju i sliku u našem prijevodu. Za većinu navedenih i analiziranih pragmema pronašli smo potpune ekvivalente u hrvatskom jeziku. One pragmafrazeme i gestikulacije koji ne postoje u hrvatskome, morali smo opisno prevesti, kako bi čitatelji mogli razumjeti kontekst djela. Zaključili smo da je velik broj pragmafrazema u poljskom i hrvatskom jeziku sličan ili čak jednak.

Posebnu pažnju smo posvetili prevođenju imena, prezimena, nadimaka i toponima. U tim smo poglavljima zaključili da, iako postoje prijevodna rješenja, sva vlastita imena, prezimena i toponime koji su razumljivi čitatelju treba ostaviti u izvornom obliku. Nazive željezničkih stanica i slično treba prevesti kako bi čitatelj u potpunosti razumio prevedeni ulomak.

U našem radu smo došli do zaključka da je prevođenje srodnih jezika vrlo zahtjevno, upravo zbog velikog broja oblikom bliskih riječi koje nas mogu navesti na pogrešan prijevod te da treba posebnu pažnju posvetiti prevođenju pragmema i pragmafrazema, kao i vlastitih imena, nadimaka i toponima.

7. Literatura

Izvori:

-Tryzna, Tomek (1995), *Panna Nikt*, Warszawa, B&C – Piotr Bagiński

Citirana literatura:

- Bał, Piotr (1977), *Gramatyka języka polskiego*, Warszawa, Wiedza Powszechna

-Brozović Rončević, Dunja (2010), *Onimija u dvojezičnim rječnicima*, Filologija 36-37, Zagreb, Zavod za lingvistička istraživanja hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

-Brozović Rončević, Dunja (2001), *Toponomastičko nazivlje između imenoslovlja i geografije*, Zagreb, Folia Onomastica Croatica 19, Zavod za lingvistička istraživanja hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

- Cieślowski, Jerzy (1985), *Wielka zabawa*, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo

-Ivir, Vladimir (1978) *Teorija i tehnika prevođenja : udžbenik za II god. pozivnousmerenog obrazovanja i vaspitanja srednjeg stupnja prevodilačke struke*, Sremski Karlovci : Centar "Karlovačka gimnazija Sremski Karlovci

- Jarzabek, Krystyna, Neda Pintarić (2012), *Poljsko-hrvatski rječnik gestikulacije, mimike i stava tijela*, Katowice: Akant

-Katičić, Radoslav (2002), *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Nakladni zavod Globus

-Katnić – Bakaršić, Marina (1999), *Lingvistička stilistika*, Sarajevo: Open Society Institute, Center for Publishing Development, Electronic Publishing Program

- Kržišnik, Erika, Jakop, Nataša, Jemec Tomazin, Mateja (ur.) (2016), *Zbornik Prostor in čas v frazeologiji*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete

-Menac, Antica, Fink-Arsovski, Željka, Venturin, Radomir (2003), *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak

- Moguš, Milan, Neda Pintarić (2002), *Poljsko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga
- Pavlović, Nataša (2015), *Uvod u teoriju prevođenja*, Zagreb: Leykam international
- Pintarić, Neda (2002), *Pragmemi u komunikaciji*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- Pintarić, Neda (2010), *Pragmatični svijet osjetilnosti*, Zagreb: FF-press
- Pintarić, Neda (2016), *Osnovne govorne situacije*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Radenković, Ljubiša (1974), *Lingvistika i strukturalizam u nauci o književnosti i nastavi književnosti*, Beograd: Naučna knjiga
- Skorópka, Stanisław (1974), *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa: Wiedza Powszechna
- Stojić, Aneta, Brala-Vukanović, Marija, Matešić, Mihaela (ur.) (2014), *Priručnik za prevoditelje : prilog teoriji i praksi*, Rijeka: Filozofski fakultet, Akademija znanosti i umjetnosti i Nakladni zavod Globus
- Tokarz, Emil (1998), *Pułapki leksykalne, Słownik aproksymatów polsko-chorwackich*, Katowice: Komitet Badań Naukowych
- Vidović Bolt, Ivana (2011), *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I.*, Zagreb: hrvatska sveučilišna naknada

Izvori s interneta:

Słownik frazeologiczny <https://frazologia.pl/>

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: <http://ihjj.hr/>

Rada Języka Polskiego: <http://www.rjp.pan.pl/>

8. Sažetak

8.1. Sažetak na hrvatskom jeziku

Cilj ovog diplomskog rada bila je lingvostilistička i pragmatička analiza s prijevodom ulomka romana „Panna Nikt“ poljskoga književnika Tomeka Tryzne. Na početku su iznesene teorije prevođenja, definiran je termin lingvostilistika i započeta je pragmatička analiza. Pronađeni pragmemi podijeljeni su i analizirani na nekoliko razina kao pragmemi vrednovanja, zoonimni pragmemi, pueritivni pragmemi i pragmafrazemi. Nakon toga slijedi prevođenje nadimaka, imena i prezimena te toponima. Rad završava sintaktičkom analizom upravnog govora. U ovom radu je zaključeno da je prevođenje srodnih jezika iznimno zahtjevno zbog velikog broja oblikom bliskih riječi te da za vrijeme prevođenja pragmemata i pragmafrazema treba posebno posvetiti pažnju kako bi prevedene riječi imale jednaku konotaciju kao i u izvornom tekstu.

Ključne riječi: lingvostilistička analiza, pragmatička analiza, pragmem, pragmafrazem, prijevod književnoga teksta

8.2. Sažetak na poljskom jeziku

Celem niniejszej pracy magisterskiej była analiza powieści „Panna Nikt“ Tomka Trzciny, na poziomie lingwostylistyki i pragmatyki. Na początku są przedstawiłam różne teorie przekładu, określiłam termin 'lingwostylistyka' i rozpoczęłam analizę pragmatyczną. Znalezione pragmemy podzieliłam i zanalizowałam na kilka poziomów wyróżniając pragmemy wartościowania, pragmemy zoologiczne, pragmemy mowy dziecięcej oraz pragmafrazologizmy. Potem przystępuję tłumaczeniu przezwisk, imion własnych, nazwisk oraz nazw miejscowości. Praca kończy się analizą składniową zdań eliptycznych oraz mowy niezależnej. W tej pracy magisterskiej doszłam do wniosku, że tłumaczenie podobnych języków jest bardzo wymagające dlatego, że istnieje dużo słów podobnych, więc podczas tłumaczenia pragmemów i pragmafrazologizmów trzeba uważać, aby wszystkie słowa przetłumaczone miały takie samo znaczenie, jak w tekście oryginalnym.

Słowa kluczowe: analiza lingwostylistyczna, analiza pragmatyczna, pragmem, pragrafrazologizm, tłumaczenie tekstu literackiego